

Міністерство освіти і науки України

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**Тема: «ОСНОВНІ ІНСТИТУЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ЇХ
СПІВПРАЦЯ З УКРАЇНОЮ»**

Спеціальність 281 – «Публічне управління та адміністрування»

Дипломна робота містить результати власних досліджень. Усі текстові та графічні запозичення мають посилання на відповідне джерело.

Слухач

особистий підпис, дата

Т.Ю. Шушайло

розшифрування підпису

Допускається до захисту

Зав. кафедри

особистий підпис, дата

В.П. Петренко

розшифрування підпису

Керівник

особистий підпис, дата

В.І. Остап'як

розшифрування підпису

Рецензент

особистий підпис, дата

С.М. Дерев'янку

розшифрування підпису

Івано-Франківськ

2023

АНОТАЦІЯ

Шушайло Т.Ю. Основні інституції Європейського Союзу та їх співпраця з Україною. – Рукопис.

Магістерська робота за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2023.

У дослідженні висвітлено унікальність механізму управління Європейського Союзу. Розкрито основні напрямки інститутів ЄС, які виступають основними регуляторами інтеграційних процесів, забезпечуючи послідовність та ефективність політики і дій цієї організації. Унікальність інституційного механізму полягає в тому, що інститути ЄС наділені виключною компетенцією у певних сферах, які раніше належали до суверенних прерогатив держав-учасниць Євросоюзу.

У магістерській роботі проаналізовано основні інституції Європейського Союзу та їх співпрацю з Україною, а також визначено перспективи їх співпраці; досліджено становлення і розвиток співробітництва та фактори впливу на взаємовідносини між Україною та Європейським Союзом; проаналізовано роль ЄС у врегулюванні конфлікту на Сході України; охарактеризовано особливості торговельно-економічного співробітництва між ЄС та Україною у контексті Угоди про асоціацію та проаналізовано економічну допомогу країн-членів ЄС Україні.

Ключові слова: Україна, Європейський Союз, інституції ЄС, права громадян ЄС, договірно-правова база співробітництва, статус кандидата.

ANNOTATION

Shushailo T.Y. The main institutions of the European Union and their cooperation with Ukraine. - Manuscript.

Master's thesis in specialty 281 «Public Administration». – Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. – Ivano-Frankivsk, 2023.

The study highlights the uniqueness of the European Union governance mechanism. The main directions of the EU institutions, which act as the main regulators of integration processes, ensuring the consistency and effectiveness of the policies and actions of this organization, are disclosed. The uniqueness of the institutional mechanism lies in the fact that EU institutions are endowed with exclusive competence in certain areas that previously belonged to the sovereign prerogatives of EU member states.

The master's work analyzed the main institutions of the European Union and their cooperation with Ukraine, as well as determined the prospects of their cooperation; formation and development of cooperation and influencing factors on relations between Ukraine and the European Union are investigated; the role of the EU in the settlement of the conflict in the East of Ukraine is analyzed; the peculiarities of trade and economic cooperation between the EU and Ukraine in the context of the Association Agreement are characterized and the economic assistance of the EU member states to Ukraine is analyzed.

Keywords: Ukraina, European Union, EU institutions, rights of EU citizens, contractual and legal basis of cooperation, candidate status.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	9
1.1 Історичні передумови виникнення Європейського Союзу	9
1.2 Основні етапи створення Європейського Союзу	13
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ІНСТИТУЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	21
2.1 Основи побудови, діяльності та розподіл повноважень між інститутами Європейського Союзу	21
2.2 Допоміжні установи та агенції Європейського Союзу	39
РОЗДІЛ 3. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	58
3.1 Договірні-правова база співробітництва Україна – ЄС та Копенгагенські критерії членства в Європейському Союзі	58
3.2 Рух України до Європейського Союзу та статус кандидата: переваги, можливості, виклики	65
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

ВСТУП

Актуальність теми. Інституційна структура Європейського Союзу є достатньо складною і розгалуженою. Вона спрямована на те, щоби поширювати цінності та реалізовувати цілі ЄС, забезпечувати інтереси її громадян та країн-членів, а також гарантувати ефективність, узгодженість та послідовність політики і дій Євросоюзу. У процесі європейської економічної інтеграції сформувалося сім основних інституцій, які мають статус органу і відображені в установчих документах Європейського Союзу.

Кожна інституція діє в межах повноважень, покладених на неї Договорами, та згідно із передбаченими в них процедурами, умовами та цілями. Всі інституції взаємодіють на засадах відкритої співпраці.

Унікальність Європейського Союзу полягає у тому, що всі держави-члени домовилися частково поєднувати свій суверенітет у тих сферах, де треба працювати разом, хоча й залишаються суверенними та незалежними. На практиці це означає, що держави-члени Євросоюзу делегують певні повноваження щодо ухвалення рішень інституціям, які вони створили. Завдяки цьому на рівні Європейського Союзу можна демократично вирішувати питання, які становлять спільний інтерес.

Концептуальна розробка регіональної політики України є цілком реальною об'єктивною необхідністю сьогодення з точки зору подальшої активізації участі України в європейському регіональному співробітництві зокрема, і просування її до загальноєвропейської інтеграції загалом.

Після здобуття незалежності Україна з самого початку проголосила курс на європейську інтеграцію, свідченням чого стало укладання нашою державою цілої низки міждержавних угод з європейськими країнами та взяття на себе ряду зобов'язань з дотримання прав людини, надання більших повноважень територіальним громадам тощо. Крім цього, Україна бере активну участь в багатьох європейських програмах та організаціях, в тому числі в рамках

Організації з безпеки та співробітництва в Європі. У 1995 році Україна стала членом Ради Європи, а через два роки ратифікувала Європейську Хартію місцевого самоврядування. Особливо, процес зближення України з Європейським Союзом прискорився в останні роки, при цьому вирішальним фактором стала військова та економічна агресія російської федерації проти нашої країни. Врешті-решт, у червні 2022 року Україна підписала Угоду про асоціацію з Євросоюзом, яку вже ратифікувало ряд європейських країн. Але, на жаль, під тиском росії ця угода ще не вступила в дію в повній мірі.

Сьогодні до складу Європейського Союзу входять 27 держав. На початку ініціативи єднання європейських країн були шість держав-членів. Вони вирішили об'єднатися після другої світової війни для того, щоб разом будувати майбутнє, яке забезпечить мир та добробут на європейському континенті. Поступово цю ідею підхопили інші країни, Євросоюз розширювався.

Основна ідея при створенні Європейського Союзу полягала в організації єдиної платформи для торгового та економічного співробітництва без ризику військових дій з боку один одного. По суті Євросоюз закріплений юридично під час підписання Маастрихтського договору у 1992 році. А із набуттям чинності Лісабонським договором 1 грудня 2009 року розпочався новий період у розвитку Європейського Союзу. Положення Лісабонського договору передбачають ряд суттєвих змін, спрямованих як на посилення інституцій Євросоюзу, так і внутрішньої інтеграції загалом. Основні зміни відбулися в інституційній сфері, а також у механізмах ухвалення рішень всередині Європейського Союзу. Країни, що входять до Євросоюзу, незалежні, але при цьому підкоряються спільним законам, які належать до освіти, медичного обслуговування, пенсійної, судової та інших систем.

Євросоюз покликаний забезпечити максимальну згуртованість і солідарність країн співдружності в плані економічного розвитку, територіальної організації і соціального порядку.

Метою магістерської роботи є формування знань про причини та історію створення Європейського Союзу, його структуру та значення;

розглянути і проаналізувати інформацію пов'язану з основними інституціями Європейського Союзу та їх співпрацю з Україною. Мета дослідження конкретизується у таких завданнях:

- дати загальну характеристику інститутів Європейського Союзу та дослідити принципи функціонування інституційної системи Європейського Союзу;
- висвітлити питання розподілу повноважень між інститутами;
- показати особливості функціонування інституційного механізму в рамках співпраці держав;
- розглянути організаційні та правові основи функціонування Європейського Союзу;
- висвітлити правові засади зовнішніх відносин та членства в Євросоюзі;
- розглянути перспективи створення Україною регіональних інтеграційних об'єднань і форм її інтеграції з Європейським Союзом;
- проаналізувати сучасний стан та пріоритетні напрямки відносин між Україною та Євросоюзом.

Об'єктом дослідження є аналіз функцій основних інституцій Європейського Союзу та їх напрям роботи.

Предметом дослідження є методи функціонування інституцій у Європейському Союзі та їх співпраця з Україною.

Методи дослідження. За основу наукового пошуку взято: метод опису, за допомогою якого досліджено визначення що таке Європейський Союз і для чого його створили, як він працює і які його переваги; за допомогою формально-логічного методу сформульовано визначення поняття «принципи організації і діяльності інститутів Євросоюзу»; методи системного, а також структурно-функціонального аналізу застосовані для виокремлення та дослідження системи принципів організації і діяльності інститутів Європейського Союзу, їх функції; використання аксіологічного методу дозволило обґрунтувати значимість запровадження принципів організації та

діяльності інститутів Євросоюзу у адміністративний правопорядок щодо України; порівняльний метод широко застосовувався для з'ясування правової природи Європейського Союзу, при дослідженні його відмінностей від традиційних міжурядових організацій; метод історико-генетичного аналізу допоміг дослідити еволюцію інституційного механізму та історію створення Європейського Союзу; формально-юридичний метод – дослідження джерел права ЄС; функціональний метод дав змогу дослідити діяльність інститутів Євросоюзу та органів публічної адміністрації в Україні, як спосіб реалізації їхньої компетенції.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані у даному науковому дослідженні висновки та пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідній роботі – для розкриття історичних аспектів виникнення Європейського Союзу, його дослідження в сучасному світі, політичний та економічний стан, виявлення основних зовнішньоекономічних та інших проблем Євросоюзу;
- у процесі правотворчості – для вдосконалення правового регулювання відносин та гармонізації законодавства України з правом Євросоюзу;
- у правозастосуванні – для вдосконалення практики реалізації виконання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом шляхом внесення змін і доповнень до Закону України;
- у навчальному процесі – для підготовки навчально-методичної літератури та викладання дисциплін, для самонавчання;
- у просвітницькій роботі – для підвищення рівня знань про Євросоюз і європейську інтеграцію України.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, поділених на 6 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок, з яких основний текст викладений на 75 сторінках, список використаних джерел – на 6 сторінках (52 найменування).

РОЗДІЛ 1

СТАНОВЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1.1 Історичні передумови виникнення Європейського Союзу

Першим можливим проектом реалізації цієї ідеї «єдності» була пропозиція французького юриста П. Дюбуа 1306 року про створення «християнської республіки» в Європі.

Серед проектів феодального об'єднання Європи велике значення мала діяльність богемського короля Іржі Подебрада (1458-1471), який не тільки пропонував об'єднання, а й прямо спонукав до його здійснення європейських монархів, здійснення конкретних заходів в цьому напрямку.

У геополітичному плані багато хто розглядає об'єднану Європу як засіб захисту від великого потенційного загарбника. Таким чином, у середні віки та перший період Нового часу такою вважалася Османська імперія, проти якої був спрямований «Великий проект», запропонований герцогом Сюллі в 1639 році, зокрема міг бути як створення Європейської федерації.

Поступово з'явилися пропозиції щодо створення загальноєвропейських регуляторних органів. Так, в 1693 році англієць У. Пенн закликав покласти край «мозаїці націй у Європі» та висунув ідею створення Європейського парламенту. Через століття цю ідею доповнив його співвітчизник, видатний філософ і правознавець І. Бентам, який запропонував створити не просто єдиний парламент (Раду Європи), а й європейські армії.

Ідея об'єднання європейців на основі релігії (християнства) висувалась неодноразово. Так, у 1815 році у документах Священного Союзу, створеного з ініціативи російського імператора Олександра I, народи країн-учасниць вважалися «членами єдиної християнської держави».

Ще більш детальний проект існував на початку XIX століття (1814 р.), запропонований відомим французьким соціалістом-утопістом Анрі Сен-Симоном. Його план щодо політичного об'єднання Європи передбачав

створення європейського монарха, європейського уряду та армії. Ідею А. Сен-Симона активно досліджували.

Плани майбутнього політичного союзу наприкінці ХІХ століття запропонував один із найвідоміших учених-міжнародників того часу – К. Блунтшлі (Швейцарія). В 1878 році опубліковано його статтю під назвою «Організація Союзу європейських держав». У ній він запропонував створити цей союз під керівництвом Федеральної ради і Сенату, обраних за принципом прямого голосування.

Позитивне ставлення до ідеї «об'єднання» середньовічної Європи висловили італійський поет Данте та англійський філософ У. Оккам. До них приєдналися Вольтер, В. Гюго, Х. Лейбніц, Й.Й. Руссо та багато інших. Змінилися також політична основа та зміст ініціатив. Якщо в середні віки потреба в об'єднанні обґрунтовувалась переважно зовнішньою загрозою, то в новітні часи насамперед було припинення війни на континенті. Феодальні споруди мали аристократичний або монархічний характер. У міру утвердження ідей конституціоналізму демократичні принципи почали проникати в організаційні проекти майбутньої «Єдиної Європи», де вони набували більш конкретних контурів.

Найбільшим проектом початку ХХ століття став проект Сполучених Штатів Європи, що з'явився під час Першої світової війни. Він запропонував перебудувати відносини між європейськими країнами за зразком США. Цей проект залишався в центрі уваги на наступних етапах розвитку європейської ідеї.

У міжвоєнний період (1919 – 1939 рр.) існувала організаційна єдність прихильників європейської думки, яка розвивалася дотепер окремими мислителями, відокремленими один від одного. У 1923 році було створено Європейський Союз під керівництвом австрійського політика графа Куденхове-Калергі, який отримав активну підтримку уряду Франції та закликав до створення Сполучених Штатів Європи в рамках Європейського Союзу. Це був Пан'європейський союз, який в 1924 році став маніфестом. Один із засновників

Європейського Союзу, відомий французький державний діяч Арістід Бріан. У 1929 році був запропонований так званий план Бріана, в якому вперше основи європейської єдності були явно побудовані на «федеральній зв'язності» та «спільному ринку» як економічній основі, а не просто спрямовані проти «спільної території» ворога або запобігання внутрішнім конфліктам. Головною метою цього плану було стимулювання економіки та підвищення рівня життя європейців.

Ідеї, представлені А. Бріаном у 1930 році, були викладені в офіційному меморандумі французького уряду іншим членам Ліги Націй. Меморандум пропонував створити організацію Європейський Союз з вищим політичним органом – Європейська конференція – в складі представників держав-членів і виконавчим органом – Європейський Комітет.

У період Другої світової війни (1939-1945 рр.) Європейська ідея отримала серйозний імпульс для свого розвитку – спочатку на ґрунті об'єднання проти фашизму, а потім – при розробці планів майбутньої перебудови Європи.

Саме в цей період європейська ідея, яка народилася в умовах одиниць, раніше спиралася головним чином на представників еліти (політичної, економічної, культурної) і пропагувалася інтелігенцією, проникаючи в широкі маси населення. Велика заслуга в цьому належить руху Опору, яке діяло на території окупованих Німеччиною країн Європи.

В рамках запропонованого Декларацією європейських рухів Опору в 1944 році федерації пропонувалося створити єдину державу, відповідальну перед народом, армію, підпорядковану цьому уряду, і Верховний суд, «який розглядатиме всі питання тлумачення федеральної конституції та вирішуватиме суперечки, які можуть виникнути між державами-членами або між штатами та федераціями».

Після закінчення Другої світової війни інтеграційний процес у Європі набув більш конкретних контурів. Цьому сприяло, з одного боку, зростання популярності європейської ідеї, а з іншого – реальні європейські проблеми, які сприяли політичній єдності.

У 1946 році У. Черчіль підтримав ідею Сполучених Штатів Європи на Європейському конгресі в Гаазі. У цей період постали три основні проблеми: відновлення зруйнованої війною європейської економіки, організація системи безпеки для запобігання новим війнам і захист прав людини.

Проблему відновлення європейської економіки за допомогою американської допомоги за планом Маршалла (1947 р.), яка мала вирішити, створена в 1948 році. Організація європейського економічного співробітництва, до якої увійшли 16 західноєвропейських країн і Туреччина.

Рада Європи, заснована в 1948 році на Європейському конгресі, своїм основним завданням поставила захист прав людини.

Гарантія безпеки базується на Брюссельському договорі 1948 року, підписаному п'ятьма європейськими країнами та блоком НАТО, створеним у 1949 році за участю США.

Однак не всі ці організації можуть забезпечити масштабну євроінтеграцію в дусі реалізації європейської ідеї. Вони залишаються міжурядовими кооперативними організаціями суверенних держав і зберігають право вето.

Наприкінці 1940-х років стало зрозуміло, що справжня інтеграція в Європі можлива шляхом поєднання міжнародно-правових інструментів із державними правовими інструментами. Вона має базуватися на добровільному обмеженні суверенітету держав-учасниць, їх єдності та передачі певних функцій наднаціональному органу, що діє на загальне благо.

Цей підхід був започаткований планом Моне-Шумана, представленим 9 травня 1950 року, на основі так званого методу спільноти. Його суть – прогресивна інтеграція, що забезпечує «інтеграцію спільних інтересів» країн, головним чином на основі економічної єдності, орієнтації на вирішення практичних завдань і досягнення цілей.

Реалізація цього плану почалася зі створення Європейської асоціації вугілля та сталі згідно з Паризьким договором у 1951 році, який вважався відправною точкою майбутнього формування Європейського Союзу.

1.2 Основні етапи утворення Європейського Союзу

Перший етап пов'язаний з прийняттям Договору про заснування Європейське співтовариство вугілля і сталі (ЄСВС), підписаного в Парижі 18 квітня 1951 року і який вступив в силу 23 липня 1952 року. Паризький договір був підписаний між шістьма країнами, це були Німеччина, Франція, Бельгія, Люксембург, Італія і Нідерланди.

Ця угода створила перше європейське інтеграційне об'єднання та закріпила основні принципи інтеграції. Звідси почалося формування європейського права. Ідея створення такого співтовариства зародилася на тлі численних повоєнних інтеграційних ініціатив, які висунули французькі політичні діячі – це Жан Моне і Роберт Шуман. Суть цієї ідеї полягала в об'єднанні вугільної та сталеливарної промисловості Німеччини та Франції, виглядала достатньо скромно і багатьом представлялася виключно технічним заходом. Задум укладення угоди із Францією і Німеччиною з питань видобутку вугілля та виробництва сталі отримав найменування «План Шумана-Моне». Він привів до створення першої з спільнот – Європейського об'єднання вугілля і сталі і був викладений в відомій Декларації Міністра закордонних справ Франції Р. Шумана. Її він виголосив у приміщенні МЗС Франції на набережній ріки Сена в Парижі 9 травня 1950 року. У зв'язку з цими подіями щороку 9 травня відзначається як День Європи. Рішення про запровадження Дня Європи було прийнято на саміті Ради Європейського Союзу у Мілані, яке відбулось в 1985 році. І в цей день проводяться різноманітні культурні заходи, які присвячені ювілею – це виставки, фестивалі, свята, зльоти та різне.

Ж. Моне і Р. Шумана називають «батьками» європейської інтеграції. Багато офіційних установ Європейського Союзу мають бюсти та портрети. У Брюсселі їх ім'я носить станція метро Schuman, біля якої розташовані будівлі європейських інституцій (Рада, Комісія, Європарламент та ін.).

Підписання Договору про Європейське співтовариство вугілля і сталі ознаменувало початок фундаментальних перетворень у Західній Європі, що призвело до створення Європейського Союзу, який давно визнаний

найуспішнішим прикладом інтегрованого утворення та який має найвищі досягнення, зокрема правові.

Створення Європейської спільноти вугілля і сталі свідчило про створення спільного ринку вугільної та сталеливарної промисловості. Однієї з основних завдань ЄСВС також було припинення протистояння за віком Франції та Німеччини і встановлення контролю над стратегічними галузями промисловості (вугільної та сталеливарної). Одна третя всіх статей Договору була присвячена питанням колективного управління сталеливарної та вугільної галузями промисловості: фінансів, виробництва, інвестицій, внутрішньогалузевими угодами і концентрації, регулювання умов конкуренції, заробітної плати і мобільності робочої сили, транспорту. ЄСВС було наділене статусом юридичної особи та правосуб'єктністю. А ще за ним також визнали міжнародну правоздатність.

Для управління Об'єднанням було створено систему інститутів, основна схема якої була згодом прийнята Європейським економічним співтовариством. До його складу входять Вищий керуючий орган, Рада міністрів (Рада), Національні збори та Суд.

Центральне місце в системі установ Європейського співтовариства вугілля і сталі займає Вищий керуючий орган, який мав забезпечити досягнення цілей і вирішити практичні завдання, які пов'язані зі створенням спільного ринку вугілля і сталі. Вищий орган управління має наднаціональний характер і чітко визначений у Договорі. Він складається з дев'яти представників, які призначаються державами-членами на шість років на основі їхньої професійної кваліфікації. Очікується, що після призначення члени Вищої ради управління стануть повністю незалежними від своєї держави. Їм заборонено отримувати інструкції від іноземних урядів. Це головний законодавчий орган Європейського співтовариства вугілля і сталі: займається ухваленням юридично обов'язкових актів і розпорядження про їх виконання.

Рада міністрів, що складається з представників урядів держав-членів ЄСВС, контролює її діяльність. Парламентська установа, тобто Асамблея, має

невеликі дорадчі повноваження. Але у той же час наділена одним, але досить важливим повноваженням: більше половини голосів вона може відправити всіх членів Вищого органу у відставку. Асамблея складається з парламентарів держав-членів Європейського співтовариства вугілля і сталі, уповноважених національними законодавчими органами.

Оскільки влада іншої міжурядової організації – Ради – була дуже обмеженою, баланс сил усередині змінився на користь наднаціонального Вищого керівного органу. Цією прерогативою все ще володіє нинішній наступник Ради, Європейський парламент, у зв'язку із заміною вищого органу влади Європейською комісією.

Окрім Вищого керівного органу до складу Асоціації входить також Суд Європейського співтовариства вугілля і сталі, який має наднаціональний характер. Незважаючи на те, що судді призначаються державами-учасницями ЄСВС, вони повністю незалежні у виконанні своїх функцій і керуються у своїй діяльності положеннями установчого договору та правових документів.

На відміну від наступних договорів, які створюють співтовариства на невизначений термін, договір Європейського співтовариства вугілля і сталі укладається на термін 50 років. Його дія закінчилася у 2002 році і ЄСВС припинила своє існування. У зв'язку з цим у протоколі про фінансові наслідки закінчення терміну дії Договору, доданому до Ніццького договору, зазначено, що «всі активи та зобов'язання Європейського співтовариства вугілля і сталі станом на 23 липня та від 24 липня 2002 року передано Європейському співтовариству». З цього моменту Європейське співтовариство взяло на себе всі його питання. Важливо пам'ятати, що станом на липень 2002 року лише два з трьох співтовариств були активними. Це Європейське економічне співтовариство та Євратом. З 1 грудня 2009 року Лісабонського договору Європейське економічне співтовариство перестало існувати. Євратом продовжує функціонувати.

На перший погляд Об'єднання ставило перед собою порівняно вузькі цілі, носило чисто функціональний характер, вирішувало спеціальне коло завдань і

проблем, пов'язаних з розвитком сталеливарної та вугільної промисловості, створенням спільного ринку товарів і послуг в цій обмеженій сфері. Водночас ЄСВС було своєрідним експериментом, в ході якого проходили практичну перевірку найважливіші теоретичні побудови і вирішувалися завдання співвідношення наддержавного і міждержавного, можливості їх «співіснування», що зароджувався в інтеграційному праві. Щоб досягти поставлених цілей держави-члени пішли на радикальний крок – це обмеження свого суверенітету, передачу окремих владних повноважень наднаціональним органам. Накопичений ЄСВС досвід має незаперечний вплив на подальший розвиток інтеграційного процесу в Європі.

Інтеграційні механізми були запроваджені і відтоді було виявлено чи колективні інтереси Асоціації переважають над національними інтересами.

Другим етапом було створення Римськими договорами дві нові спільноти: Європейське економічне співтовариство та Європейське співтовариство з атомної енергії.

В реальності засновники економічної інтеграції, переконавшись на прикладі Європейського співтовариства вугілля і сталі, дійшли висновку про необхідність розширення інтеграції на інші сфери економіки. Результатом цього у Римі 25 березня 1957 році було підписано ще два договори: Договір про заснування Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) і Договір про заснування Європейського об'єднання з атомної енергії (Євратом), які отримали назву Римських договорів, через місце їх підписання. Ці договори набули чинності 01 січня 1958 року і це був початок нового етапу в розвитку процесів інтегрування.

Розвиток і створення європейських співтовариств реалізовувалось суворо та на юридичній основі, що базувалось на багатосторонніх міждержавних договорах. Вони стали первинними джерелами європейського права, яке, в свою чергу, представляло собою частину міжнародного права. Можна пояснити те, що до цього часу у вітчизняній літературі міжнародно-правової тематики європейське співтовариство та Європейський Союз висвітлюються як

регіональне (субрегіональне) міжнародне право, або як частина права міжнародних організацій і міжнародного економічного права.

Протягом декількох років, з 1957 по 1965 роки, три європейські співтовариства поступово розвивались таким чином, що кінцевим результатом їх основні інститути стали загальними. З юридичної точки зору, кожна Спільнота була самостійною організацією, окремим суб'єктом права та фігурувала стороною в міжнародних договорах, носієм певних прав і обов'язків, мала свій, непідпорядкований нікому, бюджет.

Згідно угоди про деякі загальні органи, з моменту виникнення, Європейське економічне співтовариство і Євратом мали спільні з ЄСВС Суд і Асамблею. Навесні, 8 квітня 1965 року був підписаний Договір – це злиття виконавчих органів трьох західноєвропейських об'єднань. Мета цього договору було те, щоб західноєвропейський інтеграційний механізм був більш ефективним. Цей договір набрав чинності 1 червня 1967 року і відповідно єдина Комісія європейських співтовариств (КЕС) і єдина Рада європейських співтовариств (Рада) виконували свої функції, але вже для всіх трьох об'єднань.

Від 30 березня 1962 року Асамблея стала називатися Європейським Парламентом. Ситуація в плані міжнародного права склалася дуже незвичайна. Кожна з трьох організацій мала свою правосуб'єктність, яка одночасно реалізовувалася загальними основними органами для цих міжнародних організацій. З часом ідея створення єдиних органів для кількох міжнародних організацій була використана в процесі карибської інтеграції.

Розвиток європейського права та формування європейських співтовариств відбувалися одночасно. Якщо інтеграційний процес йшов вперед, то його правове впорядкування здійснювалось активніше. Юридична основа європейського будівництва була передусім міжнародними установчими договорами та нормативно-правові акти спільнот.

В 1960 році поява Євратому призвела до об'єднання існуючих і тих, які будувалися ядерних реакторів. Також було створено об'єднані дослідні лабораторії. Згодом був створений Спільний науково-дослідний центр, що

займався проблематикою безпеки атомних реакторів, захисту від радіації та зберігання радіоактивних відходів.

За час існування Європейського співтовариства вугілля і сталі виникали питання і з урахуванням їх, розробники Римських договорів не стали поспішати та не наполягали на наднаціональному розвитку західноєвропейської інтеграції. В текстах Римських договорів будь-які натяки на політичну інтеграцію та перспективне впровадження «процесів інтеграції» щодо утворення європейської федерації були відсутні. Творці західноєвропейської інтеграції основним завданням мали поступовість, строге дотримання першою чергою економічну інтеграцію як можливу основу політичної інтеграції в майбутньому.

Передусім великого значення мав Договір Європейського економічного співтовариства, який містив сформульовані основи інтеграційного об'єднання, які визначалися умовами і порядками роботи Спільноти, закріплені найважливіші досягнення у сфері економічного, соціального і правового розвитку.

Особливе місце зайняв Договір про Європейське економічне співтовариство у формуванні європейського права. Якщо Договори про ЄСВС та Євратом склалися з положень, призначених для вузьких сфер співробітництва держав, то Римський договір про Договір Європейського економічного співтовариства містив більш широке значення для держав-членів Співтовариств. Цей договір був фундаментом основи нового правопорядку, початком інтеграційної самостійної правової системи, яка врегульовує відносини її суб'єктів усередині об'єднань і взаємини спільнот із зовнішнім світом.

Можна зазначити, що навіть на етапі сучасності європейське право – це перш за все право Європейського економічного співтовариства, згодом Європейського співтовариства.

Римський договір про Європейський економічний простір підкреслював суто його економічні інтереси. Він був покроковою ідеєю інтеграції економіки. Визначено, що перший крок на цьому шляху має бути створенням Митного

союзу, який сформовався всередині 1968 року. Домовлення держав-членів Європейського економічного співтовариства мало на меті встановити загальний зовнішній митний тариф і передати Спільноті повноваження для здійснення загальної, тобто єдиної торгової політики.

Водночас створюється спільний ринок, який надає свободу руху товарів, грошових актів та осіб, формуються і затверджуються основні положення європейського права та започатковується функціонування системи судового контролю над дотриманням норм цих положень. В процесі другого етапу створюються нормативні положення, які забезпечують створення та функціонування єдиної системи інститутів, нова система фінансового забезпечення спільнот оформляється юридично. Разом з тим істотно збільшується число членів європейських спільнот, а разом з тим розширюються сфери застосування цього європейського права.

За Римським договором, щоб здійснити заходи, був встановлений перехідний період, який тривав до 15-ти років. А також за цим договором була вдосконалена інституційна структура Європейського економічного співтовариства. Рада, Комісія європейських співтовариств, що замінила Вищий керівний орган, Парламентська асамблея та Суд стали керівними інститутами Співтовариства. В рамках Співтовариства були створені Економічний і Соціальний комітети, Європейський інвестиційний банк, а з часом і Рахункова палата.

Третій етап розпочався тоді, коли в лютому 1986 року підписали Єдиний європейський акт (ЄЄА). В силу він вступив у 1987 році.

В 1970 – 1980 рр. у громадськості скептично ставилися до інтеграції. Цей період журналісти заходу назвали епохою «євросклерозом». Відновлення політики інтеграції пов'язують з ім'ям відомого політичного діяча Жака Делора з Франції, який став на чолі Комісії Євросоюзу у липні 1984 року. Він вирішив трохи відновити проект створення єдиного внутрішнього ринку, а для цього потрібно було змінити та доповнити правову базу інтеграційного будівництва.

Європейською Радою були схвалені пропозиції Комісії про створення єдиного внутрішнього ринку і склали основну частину Єдиного європейського акту, який був прийнятий в 1986 році. Він продовжив розширювати правову базу інтеграції і на основі цього в подальшому розробили і прийняли Маастраханський (1992) і Амстердамський (1997) договори. В результаті сфера діяльності європейських співтовариств продовжувалась розширюватись та були внесені зміни в їх інституційну структуру. Також держави-члени у сфері зовнішньої політики і безпеки мали межі розвитку співробітництва.

Рішучим кроком до створення правової основи, яка допоможе перейти на новий, більш високий рівень співробітництва держав та інституцій Європейського Союзу став Єдиний європейський акт. Завдяки йому також було розпочато перехід від загального до єдиного внутрішнього ринку, яке, в свою чергу, мало підготувати створення економічного і валютного союзу. Єдиний європейський акт став впливовим на такі нові галузі, як валютна політика, допомога державам, які менш розвинуті та місцевим спільнотам, прогрес в науково-технічній сфері, охорона навколишнього середовища, а також координування держав-членів та їх зовнішньої політики. Секретаріат політичного співробітництва координував зовнішню політику та діяв неофіційно при апараті Комісії Європейського Союзу з 1970 року. Єдиний європейський акт також змінив правовий механізм прийняття рішень, розширивши сферу застосування.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ІНСТИТУЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1 Основи побудови, діяльності та розподіл повноважень між інститутами Європейського Союзу

Щоб делегувати частину своїх повноважень держави-члени та Європейський Союз створили спільні інституції. Мета цього діяння – вирішення проблем, які існують у певних сферах шляхом демократичного прийняття певних рішень на загальноєвропейському рівні.

Таке становище, яке відсувало національний суверенітет на другий план в сфері управління, стало важливим кроком, що практично втілювало ідею європейської інтеграції. Але варто зазначити, щоб втілити таку ідею на практиці європейської інтеграції потрібні були поважні напрацювання в науці. А це, в свою чергу, дало б змогу виробити цілий ряд концепцій, теорій та підходів, без яких Європейський Союз не зміг би успішно розвиватися та бути привабливим для країн-сусідів, які прагнуть стати його членами.

Договори, в яких містяться процедури, умови та цілі дають змогу кожній установі діяти в межах повноважень, покладених на неї цими договорами. Установи взаємодіють та співпрацюють на засадах відкритості.

При структуризації системи інститутів Співтовариств і Союзу держави-члени запозичували концепцію побудови і практику власного державно-правового розвитку. Очевидно, це стало підставою теорії поділу влади, використовуючи при описі принцип побудови та функціонування інституціональної структури Євросоюзу. Побудова сучасної системи інститутів Союзу базується на збалансуванні і сполученні міжнаціонального і наднаціонального співробітництва.

Поміж інститутів Союзу можна виділити інститути політичного та неполітичного характеру. Політичні інститути і органи Європейського Союзу –

це Європейська Рада, Рада ЄС, Комісія і Парламент. Вони побудовані так, щоб найважливіші рішення приймалися не одноосібно яким-небудь з інститутів, а за загальними правилами, разом з іншими інститутами. Ці рішення оформляються у виді нормативно-правових розпоряджень. Контроль за дотриманням цієї політики покладено на Суд ЄС, який має повноваження будь-який нормативно-правовий акт анулювати, прийнятий порушуючи закріпленої за інститутом компетенції. Показово він визнається не просто недійсним, а незначним.

Крім основних принципів, таких як збалансований розподіл суверенних прав і повноважень, міжнародна та наднаціональна інтеграція, пропорційність і субсидіарність, установчі статuti також встановлюють низку принципів. Інші закони мають істотне значення для функціонування установ. Серед них варто відзначити широке застосування колективності в прийнятті рішень. Усі основні інституції Європейського Союзу є колегіальними органами і приймають рішення більшістю (простою чи кваліфікованою) або одностайно.

Однією з важливих тенденцій розвитку інституційної системи Співтовариства та Союзу є підвищення ролі та значення як представницьких, так і судових органів. В основному це виражається в розширенні повноважень Європарламенту, наданні йому повноважень, які дозволяють більш активно впливати на процес прийняття рішень. Особливо це проявляється у створенні та застосуванні процесу спільного прийняття рішень і процесу позитивних висновків. За останні роки юрисдикція Європейського суду та Міжнародного кримінального суду також була певною мірою розширена, що також можна вважати позитивним початковим кроком у розвитку інституційної системи та її діяльності. Проте представницькі установи в Європейському Союзі не мають такого ж кола повноважень, як установи держав-членів (хоча, зважаючи на останню критику, вони більш ніж достатні). Якщо суттєвим принципом побудови та функціонування інституцій Європейського Союзу є принцип розподілу повноважень (а не поділ влади), то характеристики самої інституційної системи не можуть ґрунтуватися на визначенні того, яка інституція виконує законодавчі функції, виконавча та судова влада. У цьому

випадку функціональна характеристика побудови інституційної системи Європейського Союзу, яку використовують багато дослідників, буде значно ефективнішою.

Підґрунтям для розвитку публічного управління в Європейському Союзі стали концепції демократії та верховенства права, які є ключовими для західної правової доктрини, на основі якої виникла концепція «належного урядування». Загалом концепція доброго врядування передбачає формування системи цінностей, політики та інститутів, завдяки яким здійснюється ефективне соціальне управління через взаємодію держави та суспільства, громадянського та бізнесу.

Таким чином, насамперед публічним управлінням вважається публічне управління, що реалізується через надання влади суспільству – шляхом децентралізації, чим більш децентралізоване управління – тим більш публічним воно стає. Участь громадян є основою демократії.

Громадяни, прихильні до демократичних цінностей, усвідомлюють свої громадянські обов'язки, беруть участь у політичній діяльності та є життєвою силою будь-якої демократичної системи. Комітет міністрів Ради Європи підготував Рекомендацію «Щодо участі громадян у місцевому громадському житті», яка визначає конкретні кроки та заходи для заохочення участі громадян у місцевому громадському житті, заохочення безпосередньої участі громадян у прийнятті рішень на місцевому рівні та управління місцевими справами.

Європейська Рада. Правове становище Європейської Ради вперше було закріплене Єдиним Європейським Актом. Вона складається з її Президента, глав держав-членів Євросоюзу або їх урядів, а також Президента Європейської Комісії. Їм допомагають міністри закордонних справ і один член Європейської Комісії. Співпрацює з Європейською Радою, але без права голосу – Високий Представник ЄС із зовнішньої політики та політики безпеки. Європейська Рада проводить зустрічі чотири рази на рік. Не зважаючи на те Президент Європейської Ради цього інституту може скликати позачергові засідання. Європейська Рада вважається головним політичним органом Євросоюзу, попри

свій склад. Вона надає Союзові потрібні стимули для його розвитку, визначає пріоритетність та політичні орієнтири.

Президент Європейської Ради вибирається Європейською Радою терміном на два з половиною роки з можливістю переобрання, але одного. Мандат Президента Європейської Ради полягає в головуванні та сприянні роботі Європейської Ради. Крім того, він (або вона) має представляти Європейський Союз на найвищому рівні у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки без шкоди для повноважень Верховного представника з питань зовнішньої політики та політики безпеки.

Повноваження Європейської Ради: визначення загальних орієнтирів політичного розвитку Євросоюзу. Рада не має законодавчих повноважень. Одним із основних завдань Європейської Ради є визначення принципів і основ спільної політики у сфері закордонних справ і безпеки. Тому Європейська Рада створює та опрацьовує загальні рекомендації і приймає необхідні рішення. Рада Європейського Союзу реалізує ці рекомендації та стратегії через свої детальніші рішення. Крім того, Європейська рада висуває кандидатів на посаду президента Європейської Комісії, Верховного Представника із зовнішньої політики та політики безпеки.

Європейський Парламент. Назва «Європейський парламент» (до того «Асамблея») була офіційно створена в Єдиному Європейському Акті. Хоча від тоді повноваження Європейського Парламенту неабияк розширилися. Назва «парламент» є умовною, так як цей орган не є парламентом у розумінні національних правових систем. Розташування Європейського Парламенту знаходиться в місті Страсбурз (Франція), де проходять його щорічні сесії та місті Брюссель (Бельгія), де проходять засідання парламентських комітетів.

Склад Європейського Парламенту – представники громадян Європейського Союзу, кількість яких згідно з Лісабонським договором не перевищує 751 (кожна держава-член отримує від 6 до 96 місць у Європарламенті за принципом пропорційного поступового скорочення). З 1979 року члени Європарламенту обираються прямим шляхом загальних виборів

терміном п'ять років. Кожна держава-член встановлює власні виборчі процедури.

Політичні партії відіграють важливу роль на європейському рівні. Члени Європарламенту засідають у залі відповідно до своєї політичної партії, а не відповідно до національності. Європейська політична партія повинна зібрати певну кількість членів Європейського парламенту. Більшість партій є коаліціями партій з країн-членів Євросоюзу.

Європарламент має такі повноваження: бере участь у законодавчому процесі і за останні роки його повноваження у цій сфері значно розширилися. Відповідно до Лісабонського договору нормативні акти Європейського Союзу приймаються відповідно до «звичайних законодавчих процедур» або «спеціальних законодавчих процедур» залежно від юрисдикції, в якій прийнято акт. Відповідно до «звичайної законодавчої процедури» рішення ухвалюються за спільною згодою Європарламенту та Ради ЄС. Цей процес включає 3 етапи:

1) Європейська Комісія надсилає свою пропозицію до Європарламенту та Ради ЄС; Європейський Парламент висловлює свою точку зору, враховуючи це Рада ЄС ухвалює «спільну позицію» кваліфікованою більшістю та передає її до Європарламенту;

2) упродовж трьох місяців Європарламент може: а) прийняти «спільну позицію» або не прийняти ні одного рішення; у тому разі акт вважається прийнятим відповідно до положень «спільної думки»; б) відхилити документ абсолютною більшістю голосів і в цьому випадку документ можна вважати неприйнятним; в) запропонувати доповнення абсолютною більшістю голосів і у цьому випадку доповнений текст надіслається до Європейської Комісії та Ради ЄС для висловлення їхньої думки щодо доповнення;

3) упродовж трьох місяців Рада ЄС може прийняти кваліфікованою більшістю всі поправки Європарламенту, тоді акт вважається прийнятим. Якщо Рада ЄС не погодиться на доповнення, тоді створюється Погоджувальний комітет, який протягом 6-ох тижнів повинен скласти спільний текст цього акта. Якщо згоди щодо спільного тексту цього документа не досягнуто, закон

вважається неприйнятним. Якщо вдасться досягти згоди щодо спільного тексту документа, Рада ЄС і Європарламент, кожен відповідно до своїх процедур, повинні будуть ухвалити його протягом 6-ти тижнів. Акт вважається неприйнятним, якщо один із інститутів не прийняв запропонований текст.

Існують окремі випадки, визначені установчими договорами, при яких застосовується «спеціальна законодавча процедура», відповідно до якої ухвалюється акт або Європарламентом при участі Ради ЄС, або Рада ЄС при участі Європейського Парламенту. Деякі випадки згідно сфери їх компетенції включають необхідність проведення консультації з іншими інститутами або органами Євросоюзу: ЄЦБ, Рахункова Палата, Економічний та Соціальний Комітети, Комітет Регіонів тощо.

Відповідно до Лісабонського договору Європарламент отримав право вносити законодавчі ініціативи, які з початку створення Європейського Союзу належали виключно Європейській Комісії. У деяких випадках законодавчі акти можуть бути прийняті з ініціативи групи держав-членів Євросоюзу або Європейського Парламенту по рекомендації ЄЦБ або на запит СПЄС чи Європейського Інвестиційного Банку.

Європейський парламент і Рада ЄС затверджують бюджет Союзу. До того ж, Європарламент призначає Омбудсмана, уповноваженого отримувати скарги від громадян Євросоюзу або фізичних і юридичних осіб, які проживають або мають юридичну адресу на території держави-члена, щодо порушень у діяльності інституцій та органів Європейського Союзу, проводить розслідування.

Європарламент контролює діяльність Європейської Комісії шляхом обговорення на відкритих сесіях її щорічних загальних звітів. Але після останніх змін, які внесені до Правил процедури, практика трохи змінилась і обговорення не відбуваються. Замінили їх обговорення законотворчої програми, яку кожний рік представляє Президент Європейської Комісії в Європейський Парламент.

Президент Європейської Комісії затверджується Європейським Парламентом, якого визначають за спільною згодою (кваліфікована більшість голосів) члени Європейської Ради, враховуючи результати останніх виборів до Європарламенту. Погодивши кандидата на посаду Президента уряду держав-членів визначають інших осіб для призначення членами Європейської Комісії і її склад у цілому. Склад затверджується Європейським Парламентом.

Європарламент має повноваження відправити Європейську Комісію у відставку, якщо винесе їй вотум недовіри (2/3 голосів). В цьому випадку Європейська Комісія повинна колективно піти у відставку, але відставка стає чинною тільки після призначення нового складу Європейської Комісії. Отож, якщо Європарламент не затвердить запропонований новий склад, який теоретично може бути такий самий, то Європейська Комісія у попередньому складі може тривало виконувати свої функції. Більше того, на вимогу чверті голосів своїх членів Європейський Парламент може створювати тимчасові слідчі комітети, щоб розслідувати випадки порушень законодавства Євросоюзу або його неналежного впровадження.

Громадяни Європейського Союзу та фізичні чи юридичні особи, які проживають або мають юридичну адресу на території держави-члена, мають право поставити Європейському парламенту питання, щодо його діяльності. Європарламент разом із державами-членами, Радою Європейського Союзу та Європейською Комісією може звертатися до Суду Правосуддя ЄС щодо законності законодавчих актів Союзу. Ці ж суб'єкти можуть звертатися до Суду Правосуддя ЄС за висновком щодо відповідності проектів міжнародних договорів за його Положенням.

Рада Європейського Союзу. Досягнення цілей Європейського Союзу вимагає створення внутрішнього ринку, економічного та валютного союзу, а також встановлення спільної економічної політики держав-членів. Якщо перше здійснюється в рамках діяльності європейських інституцій, то друге потребує тісної співпраці самих держав-членів. Рада ЄС (раніше відома як Рада міністрів) — це інститут, який через свій склад представляє інтереси держав-

членів ЄС. Разом з Європарламентом Рада ЄС бере участь у законодавчому та бюджетному процесах. До того ж, Рада ЄС приймає більшу половину рішень щодо питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки, а також стосовно координації економічної політики Євросоюзу.

До складу Ради ЄС входять представники кожної держави-члена, які представляють свою країну на рівні міністерств і користуються повноваженнями, щоб діяти від імені свого уряду. Зазвичай ці представники є міністрами закордонних справ, але вони також можуть бути іншими міністрами залежить від обговорюваного питання. В такий спосіб делегати захищають як інтереси своєї країни, так і інтереси Євросоюзу в цілому. У Раді ЄС головує представники трьох держав-членів, по черзі та терміном на 18 місяців відповідно до порядку, визначеного Європейською Радою. Рада скликається Президентом за його ініціативою, на вимогу члена Ради або члена Комісії. Засідання Ради ЄС проводяться за закритими дверима, якщо Рада одноголосно не вирішить провести відкрите засідання.

Рішення Ради ЄС приймаються шляхом голосування. Залежно від характеру питання, що розглядається, використовується один із трьох видів голосування:

- 1) проста більшість – вирішує процедурні питання;
- 2) кваліфікована більшість, тобто кожна країна має певну кількість голосів (наприклад, Німеччина має 29 голосів, а Мальта – лише 3 голоси) – стосується питань внутрішнього ринку, економічних і торгових питань;
- 3) одностайність – застосовується тоді, коли розглядають питання щодо вступу нових членів, податків, співробітництва у сфері закордонних справ і безпеки, внутрішніх справ та правосуддя.

Станом на 1 листопада 2014 року кваліфікована більшість становить 55% членів Ради ЄС, яка складається з принаймні 15 держав-членів, що представляють 65% населення всього ЄС. Будь-яке рішення Ради ЄС може бути заблоковане щонайменше чотирма членами Ради ЄС, які представляють 35% населення Євросоюзу.

Рада ЄС, яка знаходиться в місті Брюссель (Бельгія) має повноваження приймати акти та здійснювати їх відповідно до положень установчих договорів. У більшості випадків законодавство Ради може приймати акти лише на основі пропозицій, поданих Європейською Комісією та після консультації з Європарламентом або здобуття його схвалення. Якщо Рада ЄС хоче внести зміни до пропозиції, то відповідно таке рішення може бути прийнято лише одноголосно, але ці поправки та доповнення не можуть змінити основу пропозиції.

Друга функція Ради ЄС – це забезпечення координації суцільної економічної політики держав-членів. Щоб сформувати внутрішній ринок Європейського Союзу потрібна спільна політика держав-членів у таких сферах як гармонізація законодавства, транспорт, соціальна політика, освіта, культура, охорона здоров'я та промисл. Однак ці галузі не підпадають під виключну юрисдикцію Євросоюзу. Розробка спільної політики в цих сферах вимагає активної співпраці самих держав-членів. Координувати цю діяльність має Рада ЄС.

Разом з Європарламентом Рада ЄС затверджує бюджет Євросоюзу та уповноважує Європейську комісію діяти від імені ЄС при укладені угод з третіми країнами та міжнародними організаціями, а також приймати остаточне рішення про набуття ними чинності після здобуття згоди Парламентом та ратифікування усіма державами-членами.

Якщо держава-член Європейського Союзу допускає постійні та серйозні порушення цінностей Союзу (повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права та повага до прав людини), Рада ЄС має здатність призупинити певні права держави-члена, надані їй установчими договорами, кваліфікованою більшістю. Спершу має бути одностайне встановлення такого порушення Європейською Радою за пропозицією третини держав-членів або Європейської Комісії та після одержання згоди Європарламенту.

Європейська Комісія. Європейська Комісія є інститутом Євросоюзу з найбільшою кількістю виконавчих повноважень, так як її головною функцією є

«забезпечення належного функціонування та розвитку спільного ринку». Єврокомісія є незалежним органом, який представляє спільні європейські інтереси всіх держав-членів Європейського Союзу. Європейська Комісія зі штаб-квартирою в місті Брюссель (Бельгія) працює на колегіальній основі, збирається один раз на тиждень і приймає рішення простою більшістю голосів.

З того часу як створилась Європейська Комісія до її складу входили по одному представнику від кожної держави-члена окрім Великої Британії, Італії, Іспанії, Німеччини та Франції, які мали по два представники. Але Ніщцький і Лісабонський договори цей порядок змінили і зараз до складу Європейської Комісії повинен входити лише один представник від кожної держави-члена. Відповідно Лісабонського Договору з 1 листопада 2014 року кількість членів Європейської Комісії зменшується до 2/3 від загальної кількості держав-членів і діє система заміни, тобто всі держави-члени будуть мати рівні права. Але після компромісу з урядом Ірландії під час ратифікації Лісабонського Договору Європейська Рада зберегла принцип кожної держави-члена у Єврокомісії. Президент Європейської Комісії обирається строком на п'ять років більшістю голосів (мінімально 376 голосів з 751) Європейським Парламентом.

Члени Європейської комісії призначаються терміном п'ять років, але їхні повноваження можуть продовжуватися на новий термін. Процедури призначення членів Європейської комісії:

1) Європейська Рада за взаємною згодою, враховуючи результати останніх виборів до Європарламенту, визначає кандидата на пост Президента Європейської Комісії, який підлягає затвердженню Європейським Парламентом;

2) Рада ЄС за згодою кандидата на пост президента призначає інших кандидатів для призначення членами Європейської Комісії;

3) Європейський Парламент затверджує склад Європейської Комісії;

4) після схвалення Європейським Парламентом Президент і члени Європейської Комісії повинні бути призначені кваліфікованою більшістю Ради ЄС.

Виконуючи свої функції, члени Європейської Комісії є незалежними, вони не можуть бути усунені від виконання своїх функцій урядом держави, громадянами якої вони є. Членам Європейської Комісії забороняється виконувати вказівки власного уряду чи будь-якого іншого органу в крані де проживають. Вони мають керуватися інтересами Європейського Союзу загалом, а не окремих держав-членів. Від лютого 2018 року діє новий Кодекс поведінки членів Комісії, який деталізує стандарти етичної поведінки членів Комісії та прозорість її діяльності. Отож, протягом двох років після завершення робіт колишні комісари повинні отримати дозвіл нової Комісії на нові місця праці. Європейська Комісія повинна піти у відставку, якщо Європарламент висловить їй недовіру. Суд Правосуддя теж може відіслати у відставку окремого члена Європейської Комісії на підставі невідповідності займаній посаді або у випадку вчинення правопорушення.

Європейська Комісія керується такими повноваженнями, маючи виключне право, ініціювати прийняття законодавчих актів Євросоюзу, крім випадків, коли Європейська Комісія може подавати свої рекомендації стосовно будь-якого питання, яке входить до компетенції ЄС. Рада ЄС та Європарламент у випадках, коли вони не мають права законодавчої ініціативи, можуть подати звернення до Європейської Комісії із запитом щодо представлення своїх пропозицій з приводу певного питання. Те саме стосується і громадянської законодавчої ініціативи, що набрала 1 млн підписів відповідно до правил, встановлених у Регламенті Європарламенту та Ради. Однак, якщо навіть Європейська Комісія готує пропозиції відповідно запиту іншого органу чи громадян, то вона залишається політично відповідальною за представлені пропозиції.

Європейська комісія є органом, який забезпечує дотримання законодавства Європейського Союзу державами-членами, інститутами, фізичними та юридичними особами. Якщо Європейська комісія дійде висновку, що держава-член вчиняє порушення щодо законодавства Євросоюзу, то вона має право вимагати від відповідної держави припинити порушення своїх

зобов'язань. Якщо держава-член не реагує на висновки Європейської Комісії або якщо заходи, вжиті нею, не задовольняють Європейську Комісію, то вона може передати справу на розгляд до Суду Правосуддя.

Європейська Комісія в рівній мірі з іншими інституціями ЄС може вжити судових заходів проти Європарламенту, Європейської Ради, Ради ЄС та ЄЦБ, якщо прийдуть до висновку, що діяння цих органів суперечать законодавству Європейського Союзу. Європейська Комісія має певні повноваження, що застосовує до фізичних та юридичних осіб. Ще Єврокомісія має право накладати штрафи та інші санкції за порушення цих осіб законодавства ЄС про транспорт і конкуренцію.

Європейська Комісія вважається основним виконавчим органом Європейського Союзу, який здійснює виконання його установчих договорів та інституційних актів. Водночас вона має широкі повноваження у виборі форм і методів реалізації своєї місії. Європейська Комісія відповідає за підготування та виконання проекту бюджету Євросоюзу.

Суд Європейського Союзу. Судова система Європейського Союзу наразі формується з двох судів – це Суд Правосуддя та Загальний Суд, розташованих у місті Люксембург. Ці два суди об'єднує єдина загальна назва, яка стосується всієї судової системи вцілому – це Суд Правосуддя Європейського Союзу (СПЄС).

Від моменту свого створення СПЄС мав обов'язок забезпечити дотримання права при трактуванні та застосуванні установчих договорів ЄС. СПЄС представляє судову владу Європейського Союзу та разом з національними судами держав-членів забезпечує однакове застосування права.

Суд Правосуддя. Склад СПЄС: один суддя від кожної держави-члена та 11 генеральних адвокатів, які їм допомагають. Судді та генеральні адвокати призначаються на шість років за згодою урядів держав-членів та можливості їх повторного призначення. Вони обираються з числа осіб, які не підлягають сумніву в своїй незалежності і які мають кваліфікацію, що необхідна для їх призначення на вищіші судові посади в своїх країнах або які є компетентними

юристами. По проведенню консультацій зі спеціальною колегією Голову СПЄС обирають самі судді з-поміж суддів строком на три роки. СПЄС засідає у складі палат, до яких входять 3 або 5 суддів і у складі Великої палати, що складає 15 суддів, якщо справа, з правової точки зору, є складною або держава-член чи інститут Європейського Союзу, що є сторонником у справі, вимагають цього. Більша половина справ розглядається СПЄС у палатах, але і можливий розгляд справ на пленарних засіданнях, якщо важливість справи є винятково.

Генеральні адвокати виконують функції радників СПЄС. Вони представляють у відкритому судовому засіданні неупереджений, незалежний та мотивований висновок по справі, що розглядається СПЄС. Цей висновок не є обов'язковим для СПЄС, але у багатьох випадках судді слідує висновкам генеральних адвокатів.

Генеральний адвокат діє як радник СПЄС. Він представляє у відкритому засіданні в суді об'єктивну, незалежну та аргументовану точку зору на справу, яку розглядав СПЄС. Цей висновок може бути не обов'язковим для СПЄС, але в багатьох випадках судді дотримуються висновків генеральних адвокатів.

Повноваження СПЄС – це забезпечити дотримання законодавства при роз'ясненні та застосуванні права Європейського Союзу.

Згідно з установчими договорами СПЄС, за своєю юрисдикцією може:

- надавати висновки щодо сумісності міжнародних угод та установчого договору;
- забезпечувати примусове виконання зобов'язань як загальних так і в певних сферах, які окремо регламентовані;
- запроваджувати санкції, які передбачені в регламентах, що прийняли Європейський Парламент і Рада ЄС відповідно за положенням установчого договору;
- скасовувати нелегітимні акти інститутів, служб, органів, заходів, агентств, які ухвалили Рада Керуючих або Рада Директорів Європейського Інвестиційного Банку;

- оскаржувати незаконні бездіяння інститутів, служб, агенств, органів Європейського Союзу;
- ухвалювати преюдиціальні рішення;
- скасовувати нелегітимні акти, які прийняла Європейська Рада або Рада ЄС, що відноситься визначенням присутності тяжкого та постійного порушення державою-членом цінностей, на яких базується Євросоюз;
- виносити рішення щодо арбітражних застережень, які містяться в укладених Євросоюзом контрактах;
- врегульовувати будь-які спори між державами-членами, що відносяться до предмета договорів, в разі спеціальної про це угоди між сторонами;
- скасовувати легітимні акти Ради ЄС в сферах як спільної зовнішньої політики так і політики безпеки, які обмежують фізичних або юридичних осіб;
- розглядати апеляції на рішення Загального Суду ЄС.

Зі всіх повноважень СПЄС використовуються найчастіше три види:

- 1) провадження, яке забезпечує примусове виконання державами-членами ЄС своїх зобов'язань;
- 2) провадження, яке оскаржує нормативні акти інститутів, служб, агенств та органів Європейського Союзу;
- 3) преюдиціальні провадження.

Європейська Комісія здійснює провадження, яке забезпечує примусове виконання державами-членами зобов'язань, які ініціюються, але якщо Комісія вважає, що держава-член не виконала своє зобов'язання за установчими договорами. Європейська Комісія перед поданням справи до СПЄС надсилає заяву державі-порушниці, яка має надати свої пояснення у відповідь. Далі Європейська Комісія надає обґрунтований висновок, який має виконатись державою у встановлений термін. Якщо висновок не виконаний, то Європейська Комісія може передати справу до СПЄС, а він виносить рішення, що зобов'язання необхідно виконати. У випадку, якщо Єврокомісія вважає, що держава-порушниця рішення СПЄС не виконує, тоді вона може подати повторний позов щодо накладання штрафу та/або пені на державу.

Процедури оскарження нормативних актів інституцій, агентств, служб і органів Європейського Союзу ініціюються з державами-членами, Європейським парламентом, Європейською Комісією, Рахунковою Палатою, Радою ЄС та ЄЦБ. Це провадження може бути засноване на недостатній спроможності організації застосовувати цей акт, серйозних процедурних порушеннях під час ухвалення акта, порушеннях положень установчих договорів, які його складають, або будь-якого закону, що стосується його застосування, або навіть зловживання своїми компетенціями. Можуть бути також оскаржені законодавчі акти, правові акти інституцій, агенцій, служб і органів Євросоюзу, які мають обов'язкову силу.

Щоб забезпечити типове пояснення і застосування права Європейського Союзу у їх державах-членах використовується преюдиціальне повноваження. Процедура зводиться до того, що коли національний суд держави-члена має питання по тлумаченню або дійсності норм права ЄС, то він може, а у ситуації, якщо його рішення не підлягає оскарженню, повинен звернутися до СПЕС, а він, зі свого боку, повинен прийняти рішення з цього питання. Преюдиціальне рішення СПЕС щодо норм права ЄС для національних судів є необхідним. Це дозволить їм поновлювати процес та винести ухвалу рішення по справі. В преюдициальному порядку СПЕС може приймати рішення з питань, що відносяться до тлумачень положень установчих договорів або дієвості та тлумаченні актів інститутів, служб, органів та агентств ЄС.

Загальний Суд. Загальний суд своєю діяльністю доповнює СПЕС. Він був створений в наміренні, щоб посилити захист прав та інтересів приватних осіб шляхом впровадження другого рівня судової влади, що дозволяє СПЕС зосередитися на своєму основному завданні – забезпеченні тлумачень та застосування єдиних норм права ЄС, а також та розгляд позовів, які ініціює інститут та держави-члени.

До складу Загального Суду входить принаймні один суддя з кожної держави-члена. Зараз там працює 46 суддів. Вимоги, що застосовуються до суддів Загального суду, подібні до тих, що застосовуються до суддів і

генеральних адвокатів СПЄС. Судді Загального Суду призначаються за взаємною згодою урядів держав-членів терміном 6 років. Судді частково замінюються кожні 3 роки. Голова Загального Суду обирається судьями зі свого складу терміном на три роки з можливістю переобрання.

Загальний Суд у своїй юрисдикції розглядає позови від фізичних та юридичних осіб проти Євросоюзу, тобто:

- може скасовувати нелегітимні акти інститутів, служб, органів та агенств Європейського Союзу;

- може розглядати спори по відшкодуванню збитків при позадоговірній відповідальності Євросоюзу;

- може розглядати спори між Європейським Союзом та його службовцями;

- може розглядати апеляції, які стосуються рішення спеціалізованих судів.

Провадження, спрямовані на оскарження нормативних актів інституцій, служб, агенцій та органів Європейського Союзу, ініціюються фізичними або юридичними особами в Загальному суді проти рішень, адресованих їм, або проти рішень, які їх безпосередньо стосуються, і проти регулятора. дії, які їх безпосередньо стосуються. Підстави та цілі цих проваджень подібні до європейських інституцій та держав-членів. Складність полягає виключно в процесі демонстрації прямого і особистого впливу дії на людину, якщо ця дія не спрямована на неї. Судовий позов може бути поданий на протязі двох місяців з дати публікації про поведінку, повідомлення про поведінку або дати, коли позивач дізнався про поведінку.

Позови щодо відповідальності, яка поза договором має відношення до відшкодуваннялюбих збитків, які завдали приватні особи його інститутами або його службовцями при виконанні ними своїх функцій. Підставою для відповідальності Євросоюзу є комбінація трьох факторів: дія чи бездіяльність інституту, призводження позивачу збитків та причинно-наслідковий зв'язок між ними. В цьому випадку порушення повинно бути серйозним. Позови про

відшкодування збитків можуть бути подані на протязі 5-ти років з моменту настання обставин, що є підставою для позову.

Спори, які виникають між Європейським Союзом та службовцями мають відношення до несправедливого звільнення, прав службовця на пенсію, відмови зайняти певні посади тощо. Службовці мають право оскаржувати до Загального Суду обов'язкові акти, які впливають на їх правовий статус. Відповідачем у суді є орган, який видав акт, що впливає на правовий статус позивача. Рішення Загального суду можуть бути оскаржені до СПЄС з питань права.

Спеціалізовані суди. За Ніццьким Договором, який передбачає змогу створення спеціалізованих судів, який діє при Загальному Суді, в окремих ділянках правового регулювання, щоб розглянути справи на першому рівні. За рішенням Парламенту та Ради можуть створюватися такі суди, які діють відповідно до звичайної законодавчої процедури, до пропозицій Європейської Комісії та після консультації із Спеціалізованими судами, або відповідно подання СПЄС та після консультації із Європейською Комісією. При створенні таких судів обов'язково має зазначатися правила їх організації, повноваження та юрисдикцію. Також рішення, які прийняли спеціалізовані суди, можуть бути оскаржені тільки на підставі правових питань і тільки, якщо це точно зазначено у рішенні, в якому йдеться про створення спеціалізованого суду з огляду на фактичні питання до Загального Суду.

Члени спеціалізованого суду мають бути обрані з числа тих, хто забезпечує всі гарантії незалежності та відповідає необхідним вимогам для призначення на посаду судді. Вони одноголосно призначаються Радою ЄС.

Єдиним спеціалізованим судом, створеним в Європейському Союзі, є Трибунал з питань цивільних служб, який був заснований у 2005 році та припинив свою діяльність у вересні 2016 року. Він складався з семи суддів. До юрисдикції цього Трибуналу входило вирішення спорів між європейськими інституціями та їх службовцями. Після припинення його дії – юрисдикція переходить до Загального Суду.

Європейський Центральний Банк. Штаб-квартира ЄЦБ знаходиться у місті Франкфурт (Німеччина). Це головний інститут Європейської системи центральних банків (ЄСЦБ), яка включає ЄЦБ і центральні банки його держав-членів. Найвищий орган ЄЦБ – Рада керівників ЄЦБ, склад якої є: члени Дирекції ЄЦБ та керівники національних центральних банків.

Функції ЄСЦБ включають: визначення та реалізацію політики валюти Європейського Союзу; здійснення міжнародної валютної операції; підтримка та регулювання офіційних резервів іноземної валюти держав-членів; підтримувати у сприянні належному функціонуванню платіжних систем держав-членів. Щоб повноваження ЄЦБ виконувались, то видаються різні акти, обов'язкові для виконання національними центральними банками.

Рахункова палата. До повноважень Рахункової палати входить: здійснення моніторингу рахунків Євросоюзу, перевірка законності і регулярності доходів і витрат бюджету та забезпечення загального фінансового управління. Вона складається з представників від кожної держави-члена, незалежних у виконанні своїх функцій. Члени Рахункової палати призначаються Радою після проходження консультації з Парламентом строком на 6 років з числа тих, хто безсумнівно повністю незалежний і належить або належав до зовнішнього аудиту, або має особливу кваліфікацію для цієї мети. В своєму складі члени Рахункової палати обирають Голову терміном на 3 роки з можливістю переобрання.

Рахунковою палатою готується річний звіт вже після закінчення перевіряння фінансового року, який розсилається іншим інститутам. Потім публікується в «Офіційному журналі Європейського Союзу». Члени Рахункової палати під час виконання своїх функцій, не можуть отримувати вказівки від уряду.

2.2 Допоміжні установи та агенції Європейського Союзу

Інституції Європейського Союзу є основними, але не єдиними елементами інституційного механізму. Різні завдання та потреби, які пов'язані з функціями Євросоюзу, призвели до створення додаткових компонентів, допоміжних та консультативних інстанцій у рамках цього механізму, покликаних підтримувати інституції у різноманітних питаннях.

Європейська служба зовнішньої діяльності. Це орган Європейського Союзу, який помагає Верховному представнику із закордонних справ і політики безпеки в узгодженні спільної зовнішньої політики та політики безпеки, а також в здійсненні діяльності на міжнародній арені.

Європейський конституційний договір був першим документом, який містив положення про створення ЄСПЛ. Беручи до уваги, що його не ратифікували, ідея створення ЄСЗД була продовжена в Лісабонському договорі, що набув чинності в листопаді 2009 року.

У 2010 році розпочався процес створення ЄСЗД. 25 березня 2010 року Верховний представник Євросоюзу Кетрін Ештон направила до Ради пропозицію щодо створення ЄСЗД, яка обговорювалася протягом кількох місяців. Пізніше, 8 липня 2010 року Європейський парламент ухвалив резолюцію про схвалення пропозиції, а 26 липня того року Рада ЄС затвердила пропозицію Верховного представника зі змінами ЄП. А вже з 1 січня 2011 року розпочалась діяльність ЄСЗД.

ЄСЗД є функціонально автономним органом Європейського Союзу, який є окремим від Комісії і Генерального секретаріату Ради, з необхідною правоздатністю для виконання своїх обов'язків та завдань і для досягнення своїх власних цілей. ЄСЗД виконує функції дипломатичного корпусу та Міністерства закордонних справ на рівні Європейського Союзу, здійснює співпрацю з іншими інституціями з питань, що входять до їхньої спільної компетенції.

Основними функціями ЄСЗД є:

- підтримка Верховного представника у здійсненні спільної зовнішньої політики і політики безпеки;
- керування стратегічними і дипломатичними партнерськими відносинами з країнами поза Європейським Союзом;
- співпраця з національними дипломатичними службами країн ООН Європейського Союзу та інших держав.

Основними завданнями діяльності ЄСЗД є:

- забезпечення миру (через економічну, політичну та практичну поміч);
- гарантування безпеки (у межах спільної політики оборони та безпеки);
- забезпечення підтримки відносин із прямими сусідами Євросоюзу (Європейська політика сусідства);
- забезпечення гуманітарною допомогою та відповідати на кризи;
- здійснення боротьби з порушенням прав людини;
- здійснення боротьби із кліматичними змінами.

Європейська рада, Європейська комісія та країни-члени складають персонал ЄСЗД (33% персоналу призначають держави-члени). Окрім цього, Верховний представник Євросоюзу із ЗСПБ може самостійно призначати частину персоналу.

Центральна адміністрація та делегація Європейського Союзу складає ЄСЗД у третіх країнах та при міжнародних організаціях. Службу очолює Верховний представник із закордонних справ і політики безпеки іспанець Жозеп Боррель Фонтеллес (з 1 грудня 2019 року). Він також є віце-президентом Європейської комісії. Боррель представляє політику безпеки Євросоюзу та зовнішню політику у цілому світі, здійснює координацію роботи Європейської комісії з питань зовнішніх відносин і головує на засіданнях міністрів закордонних справ, оборони та розвитку. Верховний представник реалізовує сукупну зовнішню політику та політику безпеки з країнами Європейського Союзу. Використовує для цього як національні ресурси країн-учасниць, так і ресурси Європейського Союзу. Це допомагає забезпечити гармонічність зовнішньої політики Євросоюзу.

Діяльністю Європейської служби зовнішніх дій безпосередньо керує Генеральний секретар. Його обов'язками є: адміністративне та бюджетне управління; координує роботу департаментів; співпрацює з іноземними делегаціями. Під керівництвом Генерального секретаря працюють два заступники: один відповідає за адміністрування, інший – за співпрацю з делегаціями іноземних держав .

ЄСЗС має п'ять основних географічних департаменти, які складають різні частини світу: Азія, Африка, Південна та Північна Америка, Близький Схід і країни «політики Південного сусідства» – Росія, країни Східної Європи та Західні Балкани. Глобальними та багатосторонніми питаннями (наприклад, підтримка демократії та прав людини, розвиток та міграція, реагування на кризи, адміністративні та фінансові питання) займається окремий департамент.

За межами власних кордонів Євросоюз представлений низкою делегацій в країнах, які виконують роль, подібну до посольств. Верховний представник за погодженням з Радою та Комісією ухвалює рішення про відкриття або закриття делегації. Кожну делегацію Євросоюзу очолює глава делегації, який отримує інструкції від Верховного представника та ЄСЗД і відповідає за виконання цих вказівок.

Відповідальність за діяльність офісів Європейського Союзу у цілому світі лежить на ЄСЗД. Вони представляють його у країні, де базуються, та просувають інтереси та цінності ЄС. Делегації є відповідальними за всі сфери, що здійснюють відносини між Євросоюзом і країною, що їх приймає; будують стосунки з партнерами у суспільстві; проводять аналіз та повідомляють про політичні події в країні перебування; здійснюють налагодження співпраці через гранти та проекти. Крім окремих країн (майже 140), Євросоюз має свої певні представництва в ООН, Раді Європи, СОТ та Африканському Союзі.

Співпраця ЄСЗД з іншими інституціями ЄС визначає таких основних партнерів як Європейська Комісія, Європейський Парламент та Європейська Рада, яка здійснює зовнішню політику Євросоюзу, а рішення приймає Рада із закордонних справ, яка кожний місяць збирає міністрів закордонних справ

країн-членів у Брюсселі. Пізніше, як політика буде визначена Радою, ЄСЗД, де так доречно, отримує мандат до впровадження і подальшої діяльності. За зовнішні відносини Євросоюзу відповідає Рада із закордонних справ, включаючи зовнішню політику, оборону, безпеку, торгівлю, співпрацю у сфері розвитку та гуманітарної допомоги. Ці зустрічі очолює Верховний представник.

Також існує співпраця ЄСЗД з Європейською комісією з питань зовнішньої політики. Європейські комісари мають засідання раз на місяць. Коли йдеться про міжнародні питання, то на засіданні головує Верховний представник. ЄСПЛ та Комісія відповідають за витрати на діяльність у сфері зовнішньої політики ЄС відповідальні ЄСЗД та Європейська комісія.

Співпраця з Європейським парламентом – Верховний представник на регулярній основі звітує перед членами Європейського парламенту про свою роботу та дає відповідь на запитання. ЄСЗС допомагає вищим посадовцям узгодити спільне рішення. Спільно з Радою ЄС Парламент затверджує річний бюджет для здійснення реалізації зовнішньої політики та політики безпеки.

Розташування Офісу Європейської служби по зовнішніх питаннях знаходиться у «Трикутній будівлі» в центрі Брюсселя. Опираючись на розгалужену мережу дипломатичності Євросоюзу в цілому світі, ЄСЗД об'єднує європейських держслужбовців, дипломатів із закордонних представництв держав-членів і місцевого персоналу в країнах у світі. Чисельність працюючих ЄСЗД становить приблизно 6000 осіб. Відповідно до керівних принципів Ради ЄС, одна третя всіх посад у ЄСЗД буде заповнена «тимчасовими цивільними службовцями», обраними з персоналу держав-членів. А всі решта – особи, які відрядила на ці посади Комісія та Секретаріат Ради ЄС.

Європейський економіко-соціальний комітет. ЄЕСК, як дорадчий орган, був заснований Римським договором в 1957 році. Комітет включає представників організацій роботодавців і працівників, а також інших груп, що зацікавлені, які представляють справи громадянського суспільства, особливо в соціально-економічній, професійній, громадській і культурній сферах.

Сприяючи зміцненню ефективності Євросоюзу та демократичної легітимності ЄЕСК, в свою чергу, дозволяє організаціям громадськості з держав-членів висловлювати власні погляди на рівні Європи. Свої висновки він подає Раді ЄС, Комісії та Європейському Парламенту, забезпечуючи таким чином зв'язок між інституціями, які приймають рішення та громадянами Євросоюзу.

Завдання комітету полягає в тому, щоб надати право голосу організованому громадянському суспільству в Європі. Комітет надає допомогу в гарантуванні, щоби законодавство і європейська політика, консультуючи Європейську Раду, Парламент та Європейську комісію, краще узгоджувались з соціальними, економічними питаннями та інтересами громадян на місцях. ЄЕСК, будучи як інституційний форум, більш дотичний до громадської думки, який інформує, представляє, висловлює бачення та здійснює забезпечення діалогу з організованою громадянськістю суспільства. Комітет просуває цінності, які лежать в основі європейської інтеграції, здійснює сприяння розвитку демократії, а також зростанню організацій громадянського суспільства в Європі та у всьому світі.

ЄЕСК складає 326 осіб із країн-членів ЄС, яких призначають на термін 5 років. Чинний мандат триває з жовтня 2015 року і по вересень 2020 року. Членів ЄЕСК призначає Рада ЄС, а національні уряди його висувують. Вони є незалежними і виконують власні обов'язки в інтересах громадян Євросоюзу. Призначення кількості членів із кожної з країн пропорційні чисельності населенню країни.

Кількість членів комітету за країнами розподілений таким чином:

- Німеччина, Франція та Італія – по 24 особи;
- Іспанія та Польща – по 21 особі;
- Румунія – 15 осіб;
- Бельгія, Чехія, Австрія, Угорщина, Болгарія, Швеція, Нідерланди, Греція та Португалія – по 12 осіб;
- Ірландія, Фінляндія, Хорватія, Литва, Данія та Словаччина – по 9 осіб;

- Словенія та Латвія – по 7 осіб;
- Естонія – 6 осіб;
- Мальта, Люксембург та Кіпр – по 5 осіб.

ЄЕСК обирає президента та 2-ох віцепрезидентів на два з половиною роки. Члени Комітету представляють різні організації громадянського суспільства по цілій Європі, включаючи профспілки, бізнес та інші групи, які зацікавлені в цьому. Їхня зустріч відбувається дев'ять разів на рік. Висновки приймаються простою більшістю голосів.

Спеціалізовані секції ЄЕСК та комісія з питань консультацій промислових змін готують зустрічі. Спеціалізовані аналітичні центри ЄЕСК («обсерваторії») відстежують прогрес у реалізації стратегій Європейського Союзу. Комітет підтримує зв'язки з регіональними та національними, соціальними та економічними радами в Європейському Союзі, головним чином для обміну інформацією та обговорення питань.

Члени ЄЕСК складаються з трьох груп: I група – роботодавці, II група – працівники, а III група – це робітники, які займаються різноманітною діяльністю (фермери, споживачі). Кожна група має свій секретаріат, а члени комітету вже самі обирають, до яких груп вони хочуть приєднатися.

ЄЕСК складається зі спеціалізованих відділів, таких як: економічного та валютного союзу, економічної та соціальної згуртованості; єдиного ринку, виробництва та споживання; транспорту, енергетики, інфраструктури та інформаційного суспільства; зайнятості, соціальних питань та громадянства; сільського господарства, розвитку сільської місцевості та навколишнього середовища; зовнішніх відносин.

Консультації комітету з Комісією чи Радою є обов'язковими в якихось певних випадках, але в інших то ні. Однак, з власної ініціативи ЄЕСК має право робити висновки з певних питань. Завдяки європейському акту і Маастрихтському договору розширилось коло питань, які обов'язково повинні передатися комітету. Додатково розширив сфери для відправки в комітет і Амстердамський договір, а також дав йому можливість консультування з

Європейським парламентом. В цілому ЄЕСК на рік подає 170 консультативних документів та висновків (з яких приблизно 15% за власною ініціативою). Вони передаються інституціям, які приймають рішення в Євросоюзі, які потім публікуються на Офіційному оповіснику Союзу.

За останні роки ЄЕСК активізував свою роль в Європейському Союзі. На даний час комітет є своєрідним форумом для спільного ринку. За підтримкою інших органів Євросоюзу Комітет провів певну кількість заходів, які спрямовані в наближенні Європейського Союзу до людей.

Комітет регіонів. Консультативний орган Євросоюзу, що складається з місцевих і регіональних обраних посадовців, які представляють 27 держав-членів. Завдяки Комітету регіонів вони мають можливість розділити свою думку відповідну до законодавства Євросоюзу, яке безпосередньо має вплив на регіони і міста.

В 1994 році було створено Комітет регіонів, після вступу в дію Маастрихтського договору, і який є голосом регіонів та міст Євросоюзу. В склад Комітету регіонів входять: 329 членів і 329 заступників з усіх країн Європейського Союзу, які були обирали на місцевому рівні чи регіональному. Вони відвідують Брюссель, щоб здійснити обмін думками щодо запропонованого законодавства та здійснити узгодженість резолюцій щодо дій Євросоюзу в майбутньому. Орієнтовно шість разів на рік.

Метою роботи Комітету регіонів є наближення громадян Євросоюзу до Союзу. Залучає регіональних і місцевих представників, запрошує громадян, щоб брали участь в різноманітних заходах та дебатах. Таким чином Комітет регіонів допомагає зменшити розрив між роботою інституцій Євросоюзу та їхніми громадянами. Робота Комітету регіонів опирається на партнерство. Іншими словами комітет має надію на спільні координаційні дії, які відбуваються між європейськими, національними, регіональними та місцевими рівнями.

Європейська комісія та Рада ЄС повинні консультиватися з Комітетом регіонів щоразу, коли вносять нові пропозиції у сферах, що мають вплив на

регіональному або місцевому рівнях: щодо економічної, соціальної та територіальної згуртованості, структурних фондів, Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, зайнятості та соціальних питань, освіти, молоді, професійної підготовки, культури та спорту, довкілля, енергетики та зміни клімату, транспорту, транс'європейської мережі й охорони здоров'я.

Рада ЄС та Європейська Комісія коли висувають нові пропозиції у сферах, що впливають на регіональному або місцевому рівнях, повинні консультиватися кожного разу з Комітетом регіонів. Це економічна, соціальна та територіальна згуртованість, структурні фонди, Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд, зайнятість та соціальні питання, освіта і молодь, професійна підготовка, культура та спорт, довкілля, енергетика та зміна клімату, транспорт, транс'європейська мережа та охорона здоров'я.

За межами цих сфер Комісія, Європейський парламент та Рада поза межами цих всіх сфер можуть консультиватися з Комітетом регіонів. Комітет здійснює ухвалення рекомендацій щодо проекту законів Євросоюзу, а ще рекомендує нову політику в основі якої лежить місцевий та регіональний досвід та знання. Також він має право пропонувати нові закони та нові питання, які виносяться на порядок денний Європейського Союзу.

Лісабонський договір 2009 року визнав та посилив роль Комітету регіонів. За цим договором комітет набув більше повноважень на всіх етапах на яких створюють закони Євросоюзу: по підготовці, по зміні та моніторингу законодавчої бази, яка стосується регіональних та місцевих органів влади. Збільшення повноважень забезпечує більшу лепту у політику Європейського Союзу з боку органів влади, які найближчі до громадськості. А ще допомагає сприяти участі громадськості у європейській інтеграції. Рада, Європейський парламент та Комісія, які схвалюють рішення законодавства Євросоюзу, змушені вести консультації з комітетом при прийнятті та затвердженні законів влюбій галузі, що має регіональний вплив.

Члени та заступники членів Комітету Регіонів висуваються кожним національним урядом з регіональних і місцевих представників, утворюючи так звані національні делегації. Члени Комітету мають термін повноважень 5 років з дати офіційного призначення Радою. Шість комісій (підкомітети), які формуються з членів та згруповані за політичною орієнтацією, проводять аналіз законодавчих текстів, що розробила Європейська Комісія, і роблять висновки, які пізніше обговорюються та ухвалюються на пленарних засіданнях Комітету Регіонів.

Наявність комісій комітету:

– CIVEX – комісія, яка займається питаннями управління, громадянства, зовнішніх та інституційних зв'язків;

– COTER – комісія, яка займається питаннями бюджету Європейського Союзу та територіального зближення політики;

– ECON – комісія, яка займається питаннями політики економіки;

– ENVE – комісія, яка займається питаннями зміни клімату, навколишнього середовища та енергетики;

– NAT – комісія по природних ресурсах;

– SEDEC – комісія, яка займається питаннями освіти, соціальної політики, зайнятості, культури та наукових досліджень.

Згідно з положеннями кожна держава спрямовує до Комітету Регіонів певну чисельність членів і таку ж саму чисельність заступників:

– Франція, Німеччина та Італія – по 24 особи;

– Польща та Іспанія – по 21 особі;

– Румунія – 15 осіб;

– Угорщина, Болгарія, Австрія, Чехія, Бельгія, Греція, Португалія, Швеція та Нідерланди – по 12 осіб;

– Ірландія, Фінляндія, Хорватія, Словаччина, Литва та Данія – по 9 осіб;

– Словенія, Естонія та Латвія – по 7 осіб;

– Люксембург та Кіпр – по 6 осіб;

– Мальта – 5 осіб.

Члени Комітету Регіонів призначаються Радою Євросоюзу одноголосно на п'ятирічний термін на основі пропозиції відповідної держави-члена. Поточний склад Комітету Регіонів діє з 26 січня 2020 року по 25 січня 2025 року. Строк повноважень членів КР дозволяється поновлювати. Члени мають бути політично підзвітними перед обраними зборами або мати виборчий мандат регіональних органів влади або місцевих. Кожного разу, коли місце члена або альтернативного члена (заступника) у Комітеті Регіонів стає вакантним після завершення повноважень, то потрібне окреме рішення Ради.

Пленарне засідання вибирає президента та першого віцепрезидента, через кожні два з половиною роки. Президент представляє Комітет Регіонів та управляє його роботою. Але якщо він відсутній або не має можливості прийняти участь, то його може представляти перший віцепрезидент або один із віцепрезидентів.

Європейський інвестиційний банк. Державна неприбуткова фінансово-кредитна установа, створена водночас з підписанням у 1957 році Римських договорів для здійснення будівництва та реконструкції об'єктів, якими цікавились країн-членів Європейські співтовариства та асоційовані держави. Європейський інвестиційний банк – це одна з важливих інституцій, яка здійснює реалізацію економічної політики Євросоюзу та одна з найбільших у світі державних фінансово-кредитних установ. Він розпочав свою діяльність в 1958 році.

Члени банку – це всі країни Євросоюзу. Нові держави, які є в його складі, автоматично стають його підписниками та вкладниками. Коли Великобританія вийшла з Євросоюзу акціонери ЄІБ становить 27 держав. Рада директорів, Рада керівників та Правління – це керівні органи Європейського інвестиційного банку.

Рада керівників є очільником банку. Склад Ради містить міністрів фінансів країн Євросоюзу. У компетенцію Ради входить: визначення загальних настанов щодо політики кредитування, розгляд та затвердження річних балансів, внесення змін до статутного капіталу банку. Рада директорів

відповідальна за стратегічний менеджмент та ухвалення загальних рішень про кредитування і гарантій, коли залучаються кошти, встановлення відсоткової ставки. Правління в особі Президент та п'ять його заступників здійснюють керівництво.

Європейський інвестиційний банк у своїй діяльності ставить завдання, які сприяють, щоб внутрішній ринок був збалансований та стабільний в інтересах Співтовариства та використовує власні ресурси і ринок капіталу. Банк зобов'язаний давати позики та забезпечувати гарантії, але на неприбутковій підставі, які мають сприяти у фінансуванні проектів. Це сприяння відповідно розвитку регіонів, які менш розвинені, модернізації підприємств та спільного інтересу кількох держав-членів.

Європейський інвестиційний банк є юридичною особою та фінансово незалежною. Він має право надавати фінансування різних практичних проектів (довгострокове), економічну, технічну та фінансову життєздатність яких гарантована. Банк надає кредити переважно з ресурсів, які зайняті з ринку довгострокового позичкового капіталу і до яких додається частина капіталу акціонерів.

Внески країн-учасниць формують статутний капітал ЄІБ. Одночасно Банк виконує не тільки кредитну діяльність, але й є найбільшим позичальником ресурсів грошового капіталу на міжнародних фінансових ринках.

Існують три основні види послуг, які надає Європейський інвестиційний банк, це:

- послуга з кредитування, яка являє приблизно 90 % його фінансових операцій. Тобто банки кредитують клієнтів усіх розмірів, одночасно підтримуючи зростання та зайнятість, а це, в свою чергу є допомогою при залученні інших інвесторів;

- послуга з комбінування, яка надається клієнтам комбінованого фінансування Банку разом з додатковими інвестиціями;

- послуга консультації та технічна допомога, яка створює максимізацію ефективності використання фінансових ресурсів клієнтами.

Кредитування Європейським інвестиційним банком доступне для країн-членів Євросоюзу, а ще кредитуванням можуть скористатися понад 140 країн-партнерів, підприємств, які знаходяться у державній та приватній формі власності. Робота Банку базується на певних принципах. Відповідно, кошти, які були залучені, формуються за рахунок випуску облігаційних позик на міжнародному та національних грошових ринках країн-членів ЄІБ крім бюджетних коштів Євросоюзу.

Європейський інвестиційний банк дає позики або ще може бути гарантом сфери виробництва, телекомунікацій, утворення інфраструктури, енергетики та охорони довкілля. Клієнтом Банку, перш за все, є громадські організації країн-членів Євросоюзу (приблизно 90 % кредитів було використано в межах Євросоюзу). Кошти країн-членів Євросоюзу є основним капіталом банку, хоча йому не заборонено зичити кошти на міжнародних фінансових ринках.

Кредити надають у декількох валютах (ключовою є євро, долар США та британський фунт). Процентні ставки за «змішаними» кредитами визначаються на основі середньозваженої вартості коштів, які залучились в цих валютах на міжнародних або внутрішніх ринках капіталів.

Європейський інвестиційний банк, маючи свободу дій відповідно до фінансування і реалізації програм та проектів, які спрямовані на розвиток держав Євросоюзу, а ще допомога країнам третього світу, завдячує своїй юридичній та економічній незалежності. Статут ЄІБ, відповідно до інших структур Євросоюзу, засвідчує унікальність Банку. Цей статут проголошує його повну автономність у всебічному функціонуванні та абсолютну незалежність. Але, будучи самостійним в прийнятті рішень, не виключає участь Європейського інвестиційного банку у політиці Євросоюзу та взаємини з іншими інститутами Європейського Союзу в межах взаємодії, як тісної політичної так і економічної, та координації. За границями Євросоюзу Банк підтримує стратегічні плани країн, які є кандидатами на вступ до Євросоюзу, але за умови, що ці стратегії відповідають основним вимогам вступу в Євросоюз. ЄІБ, співпрацюючи з країнами із Східної Європи, має

представництва в Україні та Молдові, також є в планах відкриття представництва у Грузії.

Європейський інвестиційний банк, відповідно до нового мандату, сприяє фінансуванню проектів, які визначені для країн Східного партнерства, але в межах Європейської політики сусідства. Спрямовується, щоб:

- заохотити місцевий приватний сектор, залучити прямі іноземні інвестиції та підтримка малого і середнього бізнесу;
- щоб зберегти клімат, тобто існують проекти щодо пом'якшення наслідків кліматичних змін й адаптації до них;
- зміцнити економічну інфраструктуру, в тому числі транспортну, екологічну, енергетичну (в галузі міського розвитку), зв'язку, охорони здоров'я та освіти;

Регулярний перегляд проектів банку спільно з Міністерством фінансів України допомагає завчасно виявляти проблемні питання співпраці й ефективніше планувати майбутні проекти.

Змінило пріоритетність інвестицій в інфраструктуру та підтримку малих та середніх підприємств у країнах, які підписали угоду про асоціацію з Україною, Грузією та Молдовою з країнами Східного партнерства. В рамках реалізації визначених пріоритетів діяльності, ЄІБ виділив 1,5 млрд євро на розвиток малого та середнього підприємств в Україні. Завчасне виявлення проблемних питань співпраці та ефективність планування майбутніх проектів є результатом регулярного перегляду проектів банку разом з Міністерством фінансів України.

Щоб забезпечити належне економічне та технічне обґрунтування інвестицій за межами Євросоюзу, їхня відповідність соціальним та екологічним критеріям, Європейський інвестиційний банк користується механізмом вимірювання результативності. Узгодження індикаторів вимірювання результативності відвідо до індикаторів інших міжнародних фінансових установ в кінці спрощує формування та аналіз звітності (зі спільних фінансованих операцій).

Діяльність Європейського інвестиційного банку з 2020 року є підпорядкована реалізації концепції Європейського зеленого курсу. Він поступово перетворився на «кліматичний банк», тому що припинив інвестувати у «кліматично чутливі» сектори. Щоб проекти, які дають можливість отримати фінансову допомогу в межах нової стратегії Євросоюзу треба представникам українського бізнесу зацікавити ЄІБ такими проектами.

Європейський омбудсмен. Є посадовою особою, яка уповноважена приймати і розглядати скарги, які поступають від громадян та резидентів Євросоюзу. Відповідно Маастрихтського договору, який підписаний в 1993 році, було запроваджено посаду. Розташування офісу Європейського омбудсмена знаходиться у Страсбурзі (Франція). На даний час там працює 90 співробітників, більша половина з них це юристи Вони знають декілька мов, щоб забезпечити ефективний розгляд звернень (всі 24 мови Євросоюзу).

До компетенції омбудсмена входить: проведення розслідування, не безпідставно або ініціює його, або на основі скарг, які подані йому через члена Європейського парламенту або безпосередньо громадянином. Якщо омбудсменові вдалося встановити факти недобросовісного правління, то йому належить передати ці питання до відповідної установи, яка має в тримісячний термін повідомити свій погляд щодо скарги. Подаючи скаргу, особа повинна бути поінформована про результати розслідування. Щорічно, про результати своїх розслідувань омбудсмен доповідає Європарламенту.

Після чергових виборів обраний омбудсмен призначається до Європейського парламенту, терміном на п'ять років. Кандидат, який претендує бути омбудсменом, має бути громадянином Євросоюзу та відповідати вимогам, які виставляють до кандидатів, що обіймають найвищі посади в органах судів його країни. Або ще мати компетентність, яка загально визнана та досвід, щоб виконувати обов'язки омбудсмена. Також омбудсмен може як повторно призначатися так і бути звільнений Судом по вимозі Європейського парламенту, якщо він не відповідає вимогам, потрібним для виконання своїх обов'язків, або здійснив дії, які суперечать законам. Він повинен бути

незалежним, виконуючи свої обов'язки та, обіймаючи посаду, не може займатися іншим родом діяльності, ні за винагороду, ні без неї.

Статут, яким керується Європейський омбудсмен є Рішенням ЄП, яке діє з 9 березня 1994 року («Про правила та загальні умови регулювання виконання обов'язків омбудсмена»). Це Рішення допомагає зміцнити діалог омбудсмена із громадянським суспільством, особи, які звертаються та інші зацікавлені сторони; виявити кращі практики діяльності омбудсменів у державах-членах; зрости ролі омбудсмена, яка забезпечить управлінську культуру обслуговування в установах Євросоюзу.

Протягом року розглядають більшу половину скарг, але перша відповідь заявникові надається одразу. Щоб прийняти звернення використовують онлайн-реєстрації, листи та факси. Якщо повідомлення містить інформацію про органи Євросоюзу, то омбудсмен має абсолютні повноваження.

Німеччина та Іспанія є джерелом найбільшої кількості скарг, але якщо взяти до уваги розмір населення, то найбільше скарг надійшли з невеликих держав-членів – це Люксембург, Бельгія та Кіпр.

Пріоритети та цілі діяльності Омбудсмена:

- «почути», що означає налагодити регулярний зворотній зв'язок із заявниками; в подальшому розвивати контакти із інституціями Євросоюзу на всіх рівнях, щоб краще розуміти засоби допомоги у розвитку і просуванні культури обслуговування; взаємодіяти з організаціями громадянськості, щоб враховувати їхні зауваження; дослідити зовнішнє середовище, щоб вивчити продуктивність інших рівнів; вивчити найкращу практику роботи в державах-членах, які знаходяться в Європейській мережі омбудсменів, і яка може застосуватись на рівні Євросоюзу;

- «представити», що означає зміцнити потенціал офісу омбудсмена результат якого буде ефективніший та результативніший розгляд скарг; скоротити час, який потрібний для розгляду питання і, де є можливість, встановити коротший термін; розвинути альтернативні та спрощені процедури, але не вдаватись до тривалих розслідувань;

- «переконати», що означає сформувати позитивний вплив на адміністративну культуру Євросоюзу, в тому числі, вивчити шляхи розгляду пропозицій омбудсмена, щоб прискорити ухвалення спільних рішень, розробити переконливіші проекти рекомендацій та зауважень; окреслити роль омбудсмена для кращої роботи адміністративної практики держустанов; переконати установи в тому, що звернення, які направляються громадянам чи організаціям, мають бути часткою їх культури обслуговування; сприяти політичним обговоренням, що стосуються питань компетенції омбудсмена;

- «поспілкуватися», що означає забезпечити зацікавлені сторони та громадськість своєчасно, корисно та легкодоступно отримувати інформацію, яка розробляється низкою публікацій в паперовій та електронній формах, орієнтовані на цільову аудиторію; пошуки новітніх засобів, які інформують громадян (як Омбудсмен та Європейська мережа омбудсменів можуть допомогти їм при користуванні своїми правами); обізнаність громадськості про запити омбудсмена та зростання цієї обізнаності;

5) «адаптувати», що означає зміцнити механізми управління та контролю, щоб забезпечити оптимальне використання фінансових та людських ресурсів; постійно контролювати та забезпечити зростання якості діяльності; ввести в дію ефективну комплексну ІТ-систему, щоб управляти процесом роботи загального офісу; розробити ефективну та сталу політику людських ресурсів, щоб залучити і утримувати кваліфікованих та вмотивованих працівників; вивчити можливості, щоб краще використовувалось міжвідомче співробітництво.

В 1996 році була утворена Європейська мережа омбудсменів, склад якої налічує більше 95 офісів у 36-ти європейських країнах. Сюди входять: національні та регіональні Омбудсмени і такі самі органи держав-членів Європейського Союзу, країн, які є кандидатами на членство в Євросоюзі та інших країн Європейського економічного простору. Для роботи Європейського омбудсмена особливе значення має призначення офіцера зв'язку, який буде діяти, як пункт контакту для інших членів мережі. Він дає можливість

ефективного та швидкого реагування на скарги, які не входять до його компетенції.

При проведенні семінарів та нарад, узагальнюються досвід і приклади кращих результативних діяльностей омбудсменів. Також допомагає регулярний інформаційний бюлетень, електронний дискусійний форум та щоденні електронні служби новин. Довели свою високу ефективність і візити Європейського омбудсмена до омбудсменів у державах-членах і країнах-кандидатах.

Європейський інспектор із захисту даних. Положення Конвенції від 1981 року №108 Ради Європи та «Пакет захисту даних» Євросоюзу від 2016 року трактує, що всі європейські країни та країни, які можна пов'язати економічними відносинами з державами-членами Євросоюзу, повинні мати спеціальні державні інститути, що здійснюють нагляд та контроль за дотриманням прав у сфері захисту даних (може бути один або декілька). Національні уповноважені органи нагляду, тобто омбудсмен чи Уповноважений із захисту персональних даних повинні здійснювати організаційно-правове та методологічне забезпечення. Ці Уповноважені особи мають бути незалежними та підпорядкованими закону, підзвітними парламенту та підконтрольними уряду, але в організаційних питаннях. Вони назначають контролерів, які мають визначити засоби та цілі, які допомагають їм в обробці персональних даних. Обробка персональних даних здійснює фізична або юридична особа, державний орган, установа або інший орган, що може обробляти персональні дані за дорученням Уповноваженої особи.

Європейський інспектор із захисту даних є незалежним органом Євросоюзу із захисту даних. Ця посада була впроваджена в 2004 році. Повноваження: забезпечення прав громадян щодо таємниці приватних даних, які вправно демонструють інституції й установи ЄС. Європейський парламент та Рада Євросоюзу призначає інспектора із захисту даних і його помічника терміном на п'ять років із правом продовжити мандат.

Місії Європейського інспектора:

- контроль, забезпеченість захисту персональних даних та їх конфіденційність, коли органи Євросоюзу та установи обробляють особисті дані осіб;

- консультування установ та органів Євросоюзу по всіх питаннях, які пов'язані з обробкою персональних даних, по запиту чи по власній ініціативі;

- відстежування нових технологій, які вплинуть на захист особистих даних;

- долучення до роботи Суду Євросоюзу, щоб надати експертні консультації щодо роз'яснення законодавства про захист даних;

- співпраця з іншими наглядовими органами, щоб підвищити ефективність захисту особистої інформації.

Європейський інспектор із захисту даних є досить впливовим та незалежним наглядовим органом, його підтримують досвідчені юристи, ІТ-спеціалісти та адміністратори.

Процедура відбору на посаду, яка є прозорою, має три етапи:

- публічний конкурс кандидатів – це потрапляння їх до шорт-листа міжвідомчої комісії по відборі;

- кандидати, які все таки потрапили до шорт-листа, представляються Європейській комісії комісія по відборі та здійснює рекомендації щодо розгляду кандидатів та подання до Парламенту і Ради;

- здійснюється слухання, яке проходить в Європейському парламенті і оцінює досвід, навички і незалежність кандидатів. Після обговорення ухвалюється спільне рішення Ради та Парламенту.

Регламент Євросоюзу містить затвержені повноваження та завдання Європейського інспектора із захисту даних. Він встановлює правила захисту даних в установах Європейського Союзу та визначає обов'язки і повноваження Наглядового органа і його інституційну незалежність.

На даний час є більше 100 міжнародно-правових актів – це конвенції, директиви, протоколи, рекомендації Євросоюзу та Ради Європи. Вони прямо чи опосередковано стосуються правового регулювання захисту персональних

даних. Паралельно актуальна та неврегульована, як юридично, так і практично, залишається проблема протиправних та несанкціонованих дій у сфері персональних даних фізичних осіб:

1) більша половина баз персональних даних не автономні, а це суперечить вимогам стандартів міжнародно-правових законів;

2) не врегульована передача персональних даних за кордон, ні організаційно, ні правового механізмів;

3) персональні дані є зручними та потрібними для будь-якого бізнесу;

4) наявність на ринках незаконної торгівлі CD, який містить персональні дані;

5) функціонує відповідна система, яка збирає та продає адресні списки персональних даних.

Захист даних є одним з важливих прав, яке захищене європейським законодавством та закріплене в Хартії основних прав Євросоюзу. Підґрунтям цього права є захист та пропагування конфіденційності приватних осіб і захисту даних у щоденній роботі.

Можна зробити висновок, що сучасний інституційний механізм Євросоюзу містить елементи: вищий, центральний елемент, тобто інститути Європейського Союзу та допоміжні елементи (установи та агенції).

РОЗДІЛ 3

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

3.1 Договірні-правова база співробітництва Україна – Європейський Союз та Копенгагенські критерії членства в Європейському Союзі

Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 14 червня 1994 року (чинність з 1 березня 1998 року) стала першою правовою основою відносин між Україною та Європейським Союзом. Ці відносини започаткували співпрацю з широким колом торговельно-економічних, політичних та гуманітарних питань. Укладення УПС дало змогу встановити двосторонній діалог на регулярній основі між Україною та Євросоюзом на політичному рівні; запровадити систематизований режим торгівлі між двома сторонами; виявити пріоритетність адаптування законодавства України до норм та стандартів Європейського Співтовариства.

Відповідно Угоді можна виділити сім пріоритетних напрямків співпраці України з Євросоюзом. Це торгівля та інвестиції, енергетика, юстиція та внутрішні справи, охорона середовища, транспортна сфера, приближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, співпраця у сфері науки та технологій і космосу.

Під час засідання Ради з питань співробітництва схвалили План дій Україна – ЄС, який був розроблений сторонами 21 лютого 2005 року. Це є двостороннім політичним документом, який дає можливість істотно розширити співпрацю України з Євросоюзом, але не вносити зміни до діючої договірної-правової бази. План дій містить перелік конкретних зобов'язань України, а це, в свою чергу, сфера боротьби з корупцією, зміцнення «свобідних» інституцій, сфера економічних реформ та заходів відносно розвитку співпраці з Євросоюзом в галузевих сферах. Серед ключових досягнень в розвитку відносин: надання Україні статус країни з ринковою економікою та прав

приєднання до зовнішньополітичних заяв Євросоюзу, укладення Угоди про спрощений процес оформлення віз, поширення фінансування Європейського інвестиційного банку на Україну, поглиблення галузевої співпраці, започаткування переговорних процесів, щоб мати змогу укладати нові базові договори, які замінять Угоду про партнерство та співробітництво.

5 березня 2007 року між Україною та Євросоюзом розпочався переговорний процес, щоб укласти нову угоду про співпрацю, так як Угода про партнерство та співробітництво завершувалася у березні 2008 року (досягла терміну 10 років). До укладання нової угоди діюча Угода кожний рік продовжується автоматично за згодою сторін. 18 лютого 2008 року були засновані переговори в частині утворення удосконаленої сфери вільної торгівлі Україна – Євросоюз. В свою чергу, це відкритий шлях до вільного та розширеного руху товарів, послуг, капіталів. На Паризькому саміті, який відбувався 9 вересня 2008 року, між Україною та Євросоюзом були досягнуті політичні домовленості щодо укладання майбутньої Угоди про асоціацію, будівництва якої буде на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції.

За домовленостями, які узгодилися на Паризькому саміті Україна – ЄС, сторони розробили та ухвалили Порядок денний асоціації (2009 рік). Він замінив План дій Україна – Євросоюз та мав на меті бути орієнтиром, щоб провести реформи в Україні. Реалізація Порядку денний асоціації своєю реалізацією дав змогу почати виконувати положення Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом, які вже погоджені, ще до її укладення.

19 грудня 2011 року в Києві проходив 15-ий Саміт Україна – Євросоюз. На ньому сторонами було оголошено завершення переговорів щодо майбутньої Угоди про асоціацію. Текст цієї Угоди було підписано 30 березня 2012 року главами команд України та Євросоюзу, які брали участь в переговорах та його розробці. А вже політична частина Угоди була підписана 21 березня 2014 року, економічна – 27 червня того ж року. Верховна Рада України та Європейський Парламент 16 вересня 2014 року рівночасно схвалили Угоду про асоціацію між

Україною та Європейським Союзом. Від 1 листопада 2014 року реалізовується її застосування, але тимчасове. Вже після її ратифікації всіма країнами-членами Угода про асоціацію Україна – Євросоюз повністю набирає чинності. Це відбувається першого дня другого місяця. Ця Угода є міжнародно-правовим документом, такий, що на договірно-правовому рівні зміцнює перехід відносин Україна – Євросоюз від партнерів та співпраці до політичної асоціації та економічної інтеграції. Договірно-правова база співпраці між Україною та Європейським Союзом також складає рамкові та галузеві угоди.

1 вересня 2017 р. Після затяжного процесу ратифікації Угода про асоціацію Україна – Євросоюз 1 вересня 2017 року набула дієвості в повному обсязі.

Угода про асоціацію Україна – Євросоюз є основним документом, який визначає форму, зміст, а також процедуру та механізм координації співпраці між Україною та ЄС. Відповідно до цієї Угоди, є основні органи координації, які розглянемо нижче.

Саміти Україна – Євросоюз це найвищий політичний рівень діалогу Сторін, в тому числі з питань імплементації Угоди, які проводяться раз на рік. Саміти здійснюють такий собі загальний нагляд за імплементацією Угоди, а також обговорюють двосторонні або міжнародні питання, які являють спільний інтерес.

Рада асоціації, яка має на меті здійснення контролю та моніторингу застосунку і виконання Угоди про асоціацію та регулярно переглядає чи функціонує ця Угода щодо своїх цілей. Ще вивчає будь-які основні питання, що виникають в рамках Угоди, та будь-які інші двосторонні або міжнародні питання, що являють взаємний інтерес. Не менше одного разу на рік, на регулярній основі або коли цього вимагають обставини, проводиться засідання Ради асоціації. За взаємною згодою – склад у будь-якій кількості. В грудні 2014 року в Брюсселі відбулося інавгураційне засідання Ради асоціації Україна – Євросоюз.

Склад Ради асоціацій: з однієї сторони члени Уряду України, а з іншої – члени Ради Європейського Союзу і члени Європейської Комісії. В Раді асоціацій головують по черзі представники України та представники Союзу. Якщо необхідно та за взаємною згодою інші органи беруть участь в роботі Ради асоціації як спостерігачі. Рада асоціації може приймати рішення в рамках сфери дії Угоди про асоціацію. Це є обов'язковим для Сторін. Рада асоціації також може давати рекомендації.

Рада асоціації виступає також платформою для обміну інформації щодо законодавчих актів України та Євросоюзу, ті, які діють, так і ті, що підготовлюються, а також щодо заходів з їх впровадження, виконання та дотримання. З цього, Рада асоціацій може вносити поправки до Додатків відповідно Угоди про асоціацію. При цьому враховують розвиток права Євросоюзу і стандартів, які застосовні та визначені у міжнародних документах.

Комітет асоціації, який надає допомогу Раді асоціації, яка виконує свої обов'язки. Склад Комітету: представники Сторін, які стоять на рівні з вищими посадовими особами. Головують по черзі представники України та представники Європейського Союзу. Засідають не менше як один раз на рік. У липні 2015 році в Брюсселі відбулося перше засідання Комітету асоціації.

Рада асоціації делегує Комітету асоціацій довільне з власних повноважень, в тому числі повноваження щодо приймання обов'язкових для виконання рішень. Підкомітети надають допомогу Комітету асоціації, які створювались відповідно до цієї Угоди. Від 15 грудня 2014 року рішенням Ради асоціацій було створено два підкомітети, які є Комітетами асоціації між Україною та Євросоюзом. Це підкомітет з питань свободи, безпеки та юстиції та другий з питань економіки та іншого співробітництва.

За Угодою про асоціацію створюється Комітет асоціації зі спеціальним складом, який не менше одного разу на рік буде розглядати питання, що стосуються положень Розділу IV ("Торгівля та питання, що стосуються торгівлі"). В торговельному складі Комітетові асоціацій є підзвітними підкомітети, які створювались за Розділом IV Угоди. Це підкомітет

по управлінню санітарними та фітосанітарними заходами, підкомітет по питанню митної співпраці, підкомітет по питанню географічних зазначень та підкомітет по питанню торгівлі та сталого розвитку. Більше того, Рада асоціації має право створення спеціальних комітетів або органів, які займаються окремими актуальними питаннями імплементації Угоди, визначення їхнього складу, функцій та обов'язків. Також Комітет асоціації може створювати підкомітети, які будуть підбивати підсумки діяльності Сторін у визначених напрямках співпраці, відповідно до Угоди.

Функції, які виконує секретаріати Ради та Комітету асоціації між Україною та Євросоюзом зі сторони України, покладено на Урядовий офіс з питань європейської інтеграції разом з Секретаріатом Кабінету Міністрів України.

Парламентський комітет асоціації – це форум, де проводяться засідання та обмін міркуваннями та припущеннями між українськими парламентарями та Євросоюзу. Парламентський комітет складається з членів Верховної Ради України та Європейського Парламенту. Цей Комітет проводить засідання, з такою періодичністю, яку він визначає сам. В лютому 2015 року відбулося інавгураційне засідання, яке проходило в Брюсселі. Відповідно до положень регламенту Парламентського комітету головування у асоціації здійснюється сторонами в черговому порядку. Парламентський комітет має право запиту в Ради асоціації про виконання Угоди про асоціацію та надавати власні рекомендації, а ще комітет асоціації має право створення відповідних підкомітетів.

Платформа громадянського суспільства – це сприяння для проведення періодичних засідань представників громадянського суспільства. Мета цих засідань – інформувати громадське суспільство відносно виконання Угоди про асоціацію та врахувати їхній внесок для виконання цієї Угоди.

Платформа громадянського суспільства включає з одного боку представників громадянського суспільства України та членів Європейського соціального та економічного комітетів. Засідання Платформи проводиться з

періодичністю, що визначається ним самостійно. Платформу громадянського суспільства очолюють представники Сторін по черзі. Ця Платформа має право надавати рекомендації Раді асоціації. До того ж, Парламентський комітет та Комітет асоціацій на регулярній основі контактують з представниками Платформи громадянського суспільства. Мета – отримати їхню думку про цілі Угоди про асоціацію та їх досягнення.

Щоб вступити до Європейського Союзу держави-кандидати мають відповідати певним критеріям. Ці критерії були схвалені в червні 1993 року у Копенгагені (Копенгагенські критерії), на засіданні Європейської Ради і включають у себе:

1) стабільність інститутів, що забезпечують верховенство права, демократію, повагу до людських прав, захист та повагу національних меншин – це, свого роду, політичні критерії;

2) наявність ефективної ринкової економіки та здатність протистояти конкурентному тиску та діям ринкових сил в межах Євросоюзу – це, свого роду, економічні критерії;

3) здатність брати зобов'язання на себе, що діють у членстві в Євросоюзі, які включають до себе: дотримання цілей економічного, політичного та валютного союзів – це інші критерії.

Політичні критерії. Членство в Євросоюзі, відповідно політичним нормам, настоює на тому, щоб країни-кандидати проявляли стабільність інституцій, що забезпечує верховенство права, демократію, повагу та захист національних меншин. Відповідно Договору про Європейський Союз зазначено, що «Союз заснований на принципах демократії, свободи, поваги до людських прав та основних свобод і верховенства права».

Бажання держав стати членами Євросоюзу означає не тільки закріпити принципи верховенства права та демократії у конституціях, але й втілити їх у життя. Норми та правила країн-заявників повинні забезпечувати демократичні свободи, свободу слова та совісті. Вони повинні встановити демократичні інституції та суди, забезпечити проведення вільних, справедливих та

незалежних виборів, періодично змінювати правлячу парламентську більшість, а також визнавати важність опозиції в житті політики.

Європейська Комісія при складанні Висновку та з метою оцінювання виконання країнами-кандидатами умов членства, виходить за рамки офіційних методів опису політичних інститутів та їх взаємовідносин. За детальними критеріями Єврокомісія оцінює реальність демократичного характеру. Водночас проходить перевірка захищеності конституційних прав та свобод, в тому числі, свобода слова в перебігу діяльності неурядових організацій, політичних партій та ЗМІ.

Економічні критерії. За Копенгагенськими критеріями, вимогами членства Євросоюзу у сфері економіки є «наявність діючої ринкової економіки, здатність витримувати тиск конкуренції та дія ринкових сил у рамках Європейського Союзу».

Існування діючої ринкової економіки характеризується такими факторами:

- результат вільної взаємодії ринкових сил, тобто рівноважність попиту та пропозиції;
- зняття обмежень на ціни та торгівлю;
- безперешкодність доступу до ринку та вихід з нього;
- достатня правова база, яка включає в себе регулювання права власності та виконання контрактів і законів;
- макроекономічна стабільність, включно з ціновою рівновагою, сталим держфінансуванням та платіжним балансом;
- суспільна одностайність щодо важливих питань економічної політики;
- розвиненість фінансові сфери, яка спрямовує збереження на інвестування виробництва.

Здатність витримувати тиск конкуренції та дію ринкових сил у рамках Європейського Союзу передбачається:

- наявністю діючої ринкової економіки із задовільним рівнем стабільності макроекономіки, це допомагає суб'єктам ринку у прийнятті рішень в стабільності та передбачуваності;
- достатньою кількістю людських та матеріальних ресурсів, включно з інфраструктурою (телекомунікації, енергопостачання, транспорт і ін.) та рівнем освіти;
- ступінню впливу політики уряду та законодавства на проце конкуренції, шляхом дії торговельної політики, політики конкуренції та наданням державної допомоги;
- рівнем та темпом інтеграції держави в Євросоюзі перед розширенням;
- достатньою часткою малих підприємств в управлінні економіки, так як від спрощеного доступу на ринок малі підприємства отримують вигоду.

Інші критерії. Висновком Європейської Ради стало те, що країни-кандидати повинні бути спроможним взяти на себе відповідальність членства в Євросоюз щодо відповідностей цілям Договору про ЄС. Це включає економічний, політичний та валютний Союз. Головними компонентами політичного союзу Євросоюзу є спільна зовнішня політика та політика у сфері безпеки. Європейський економічний та валютний союз є важливою частиною Євросоюзу. Але слід вміти розрізняти участь у валютному союзі, який є обов'язковий для всіх членів Європейського Союзу, та прийняти євро як спільної валюти. Вимога до валюти не стосується до нових членів.

3.2 Рух України до Європейського Союзу та статус кандидата: переваги, можливості, виклики

У 2022 році Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу і це стало новим етапом у відносинах Києва та Брюсселя. Він втілює перспективи приєднання до Євросоюзу, посприяв майбутнім реформам, став позитивним дзвінком для інвесторів Європи та світу, стимулом для влади і громадян країни.

Зараз ми адаптуємося до національного законодавства та європейського права, до поглиблення інтеграції українського бізнесу щодо ринків Євросоюзу, до практичних запроваджень «безвізів» у різноманітних сферах та до подальшої секторальної інтеграції. Реалізація фундаментальних реформ, передбачених Угодою про асоціацію, а також здійснення комплексу рекомендацій Європейської Комісії, які створюють передумови для початку переговорів про вступ, сприятимуть успішному просуванню України в європейському руслі.

Процес євроінтеграції України відбувається на тлі широкомасштабного російського втручання. Війна, розпочата державою-агресором, з однієї сторони, демонструє готовність українського народу відстоювати незалежність своєї держави та європейський шлях розвитку, об'єднує українську націю та зміцнює її підтримку руху до Європейського Союзу. З іншої сторони, це активізувало двосторонні процеси європейської інтеграції, надавши нової риси політиці Брюсселя щодо України, змусивши переглянути підхід та пріоритет у сфері безпеки. У той же час війна, в якій Україна зазнала величезних людських, фінансових та економічних втрат, вплинула на особливість процесу входження до об'єднаної Європи та створила умови для специфіки «військового» входження до Євросоюзу.

На даний час головним елементом відносин між Києвом та Брюсселем є спільне протистояння процесу територіально-політичного розширення росії, воєнна та політична солідарність і фінансово-економічна підтримка України. Тривалий час наша країна тримає оборону сходу Європейського Союзу, взявши на себе удар всього воєнного наступу країни-агресора. Від Збройних Сил України залежить майбутнє Європи, атакож значимість геополітики, пріоритетність євроінтеграції України та її ексклюзив. Сьогодні Україною продовжуються проєвропейські реформи, ухвалюються надважливі євроінтеграційні закони, поглиблюється співпраця з Брюсселем у різних керунках. В цілому можна говорити щодо помітного прогресу, значних здобутків та замітне зрушення на європейському шляху.

Отримання статусу кандидата є важливим, але не завершальним кроком у процесі євроінтеграції. Тому не потрібно втрачати імпульс на шляху вступу до Євросоюзу, навіть в умовах війни. Насамперед потрібно скористатися перевагами нового статусу, провести необхідні реформи, які потрібні, щоб стати членом Європейського Союзу і забезпечити гарантовані умови, щоб Україна відновилася після війни за європейськими нормами та стандартами.

Війна, яку розв'язала росія проти України, змінила світогляд повністю, спричинила багато ризиків і загроз та нестабільні перебіги в економічній, політичній, безпековій сферах, які мають наслідки, результати яких зараз дуже важко передбачити. Ця російська агресія погіршила соціально-економічний стан на регіональному та глобальному рівнях. Паралельно в різних регіонах світу з початку 2022р. прискорились інфляційні процеси. Скажімо, підняття вартості енергоресурсів, викликана криза на продовольчому ринку призвели до зростання цін на споживчі товари і, відповідним чином, широкий вплив на рівень добробуту людей багатьох держав світу. Одночасно, з початку 2022 року в різних регіонах світу прискорився процес інфляції.

Феномен широкомасштабних криз загострив проблему нерівності та різної здатності країн протистояти кризам і впливу ззовні. Спостереження показали, що у найбільш вразливих країнах світу (зокрема і європейського континенту) наявне розчарування та невдоволення, зростає популізм, прагнення політичного реваншу та активізуються політичні сили. Створюється соціальна основа авторитаризму, шириться ідеологія «сильної руки» як засіб подолання внутрішніх труднощів та балансування економічної нестабільності.

Ризик глобальної нестабільності полягає в ескалації конфліктів на спільній осі Захід – росія. Війна в Україні, ядерний шантаж і агресивна «імперська» політика москви спричинили безпрецедентне, запекле протистояння, яке може перерости у військовий конфлікт між російською федерацією та НАТО, вирішення світової війни з непередбачуваними наслідками.

На міжнародному порядку денному актуальним є питанням – загострення протистояння між глобальними центрами впливу США та Китаю. Зараз триває і стає дедалі гострішою інтенсивна політична, торговельна та економічна конкуренції між Вашингтоном і Пекіном, що охоплює деякі країни та регіони світу.

Верховний представник Європейського Союзу Ж. Боррель, який займається питаннями закордонних справ та політики безпеки, у своєму виступі на зустрічі послів Євросоюзу (жовтень 2022 року) виділив чотири фактори глобальної кризи. За його словами, це «війна в Україні», «світова продовольча та енергетична криза», «глобальна конкуренція США і Китаю» та «проблеми безпеки в європейському сусідстві». Таким чином, внутрішні тенденції та процеси в Євросоюзі впливають на своєрідність, атмосферу партнерства Києва та Брюсселя і на перспективи євроінтеграції України. Загалом можна виділити кілька взаємопідсилювальних факторів, які разом становлять загрозу для єдності та ефективності Європейського Союзу, це:

– складність соціально-економічної ситуації. Масштабна війна в Україні, припинення поставок з російської федерації енергоносіїв та блокада країною-агресором українського експорту, несприятлива кон'юнктура світу призвели до серйозного погіршення соціальних та економічних проблем на території Євросоюзу. Скажімо, за даними Євростату у вересні 2022 року «овочі, хліб та м'ясо стали дорожчими... основні продукти харчування також значно подорожчали».

В загальному на початку 2022 року в деяких економіках Європейського Союзу темпи зростання інфляції досягли рекорду. В умовах дефіциту енергоресурсів, у Європі стався інфляційний шок, це було у «найгарячішому» березні 2022 року. Через російську блокаду країни Євросоюзу потрапили в енергетичну кризу та нечуваних цін на газ. Це завадило реалізації європейської політики та послабило можливість боротьби зі зміною клімату.

У наведеній вище промові Ж. Боррель виділив дві основні причини, що призвели до нинішньої кризи в Європейському Союзі: «Наше процвітання

базується на постачанні дешевої енергії з росії. Російський газ вважається дешевим і стабільним, але доведено, що це не так. Інший шлях – це доступ до великого ринку Китаю...».

В Європейському Союзі погіршення соціальної та економічної ситуації загострює інші наявні проблеми. На думку деяких українських експертів, така ситуація може вплинути на загальну політику Євросоюзу щодо України.

– міграційне навантаження. Агресія росії, яка супроводжувалася окупацією українських земель, знищенням всього житлового фонду, енергетичної та соціальної інфраструктури, а також геноцидом населення, спричинила масову міграцію українських громадян. За агентством ООН, яке займається справами біженців зазначає, що війна на території України спричинила «найшвидшу зростаючу кризу біженців з часів Другої світової війни». Основний потік біженців був спрямований до країн Європейського Союзу, переважно це була Польща, Німеччина, країни Балтії, Румунія, Чехія та інших. За даними експертів ООН, на кінець вересня 2022 року кількість українських біженців, які зареєструвались у Європі, перевищила 7 мільйонів.

Євросоюз застосував прийом українських біженців без перешкод. Рада ЄС у березні 2022 року імплементувала Директиву про тимчасовий захист українських громадян на терені країн Європейського Союзу. Але потім деякі органи місцевої влади та міграційні центри в деяких європейських країнах були змушені тимчасово припинити прийом біженців через «перевантаження мігрантами».

На сьогодні потік біженців з України перевищив масштаби попередніх хвиль міграції до Європи, початком яких був 2011 рік і досягла піку в 2015 році. Проте, слід визнати, що масованість вимушеної міграції з України до країн Європейського Союзу значно різниться від попередньої. Загалом нема підстав думати про ризик формування українських закритих «етнічних кланів», радикальність та кримінальність української діаспори. Проте слід признати, що якщо країни Євросоюзу позитивно сприймають процес працевлаштування

біженців з України та їх адаптацію охоплює як проблемні, так і позитивні елементи, то для ринку праці України він має однозначно негативний вплив.

В будь-якому випадку, фактор масштабної міграції має низку довгострокових проблем, впливаючи на внутрішнє становище країн Євросоюзу, ускладнюючи соціальну та економічну ситуацію і в кінці-кінців цим самим погіршує ставлення до біженців місцевим населенням.

– відцентрові, дезінтеграційні тенденції всередині Європейського Союзу. Війна в центральній Європі значно активізувала праві політичні партії та рухи в країнах Євросоюзу, поширилися думки, що спрямовані на сумнів, критику, неприйняття і зневіру стосовно Європейського Союзу або певної його політики чи діяльності конкретного інституту. Однією з картин цих тенденцій є прихід до влади в Італії блоку правих сил, серед яких неприйнятний рух «Forza Italia» (С. Берлусконі).

З'явилася тенденція політичної та економічної національної зосередженості на собі, сепаратизму та замкнутості в національних границях. Певним імпульсом цих процесів стала пандемія COVID-19. Восени 2022 року праві сили Чехії (рух «Триколот») помітно активізувалися, організовуючи масові антиурядові акції «Чехія понад усе», які були спрямовані проти Європейського Союзу, Європи та НАТО і підтримували співпрацю з Росією. Подібні течії спостерігалися і в кількох інших європейських країнах.

Зрозумілою загрозою для Європейського Союзу є послаблення та руйнування демократичних інститутів, а також зростання недовіри суспільства до них. Це зумовлено соціальним розшаруванням, складними економічними перебігами на європейській землі, складністю зовнішніх впливів і внутрішніх етнічних та демографічних факторів.

Регіон Західних Балкан залишається проблемою для Європейського Союзу. З однієї сторони, в цих країнах стало помітне невдоволення темпами інтеграції до Євросоюзу, що призводить до конфліктів із брюссельськими чиновниками. З іншої сторони, в регіоні відбуваються внутрішньополітичні кризи, нарощення нестабільності (Боснія і Герцеговина, Чорногорія), різко

загострюються міжетнічні конфлікти між Сербією та Косово. Разом з тим, у Сербії переважна більшість проросійського настрою, які виступають за партнерство з країною-агресором, що суперечить зовнішній політиці Євросоюзу і заважає переговорам про вступ. Міністр внутрішніх справ Сербії А. Вулін, у жовтні 2022 року заявив, що Сербія повинна чимскоріше визнати, що вона «не хоче» бути частиною Європейського Союзу і що їй там не місце.

В свою чергу, «угорське питання», яке є небезпечним для Європейського Союзу, об'єднує низку внутрішніх і зовнішніх проблем. Нагадаємо, що інституції Євросоюзу порушували судові справи проти чиновників Будапешта за порушення загальноєвропейських демократичних стандартів. У листопаді 2022 року Єврокомісія призупинила бюджетну допомогу Будапешту через відсутність реформ у системі публічного управління та у галузі верховенства права і незалежність рішень у суді.

З іншої сторони, наперекір спільному курсу Європейського Союзу, Будапешт намагається налагодити діалог із путінською росією, ігноруючи відповідні рекомендації Брюсселя та якимось чином намагаючись заблокувати допомогу Євросоюзу Україні та послабити санкції ЄС в російському керунку. Насправді, у протистоянні між об'єднаною Європою та агресивною росією Угорщина відіграє роль, як небезпечна «п'ята колона», яка загрожує єдності та солідарності країн ЄС.

– російська експансія на теренах Європейського Союзу. Режим путіна здійснює цілеспрямований і широкомасштабний гібридний вплив на території Євросоюзу з метою послаблення, а пізніше розвалу Європейського Союзу. Це: масовані пропагандистські атаки; устрявання в національні політичні процеси, в тому числі виборчі; енергетичний шантаж; дискредитування державних структур країн Євросоюзу; підтримка правих радикальних, націоналістичних і популістських рухів; розвідувальна, диверсійно-підривна «операція».

Після провалу блискавичного військового наступу в Україні та поразки на російсько-українському фронті, кремль, як зазначається, вдався до енергетичної блокади Європейського Союзу, створюючи штучний дефіцит продовольства та

неприхований ядерний шантаж. При цьому країна-загарбник активно та свідомо здійснює ракетний терор на території України, тим самим провокує біженців тікати до Європейського Союзу. Але є ще і інша сторона, ескалація внутрішніх репресій у російській федерації також призвела до масованої міграції росіян у різних географічних напрямках і до країн Європи теж.

Політика москви щодо Європи набула більш агресивного та ворожого характеру, спрямованого на формування впливового проросійського лобізму в європейському механізмі, дискредитацію та розмивання основних європейських цінностей, корупцію, неправильного орієнтування громадської думки та розбіжності між європейськими країнами. Можна стверджувати, що російський вплив є однією з причин нещодавнього поживлення євроскептичної та радикальної діяльності в різних країнах Європейського Союзу.

Спільнота Європи намагається активніше протистояти російській агресії. Лише у 2022 році з європейських країн було вислано велику кількість російських чиновників, більше 600 осіб, серед яких більше 400 вважалися шпигунами. В той час від початку масштабного вторгнення в Україну близько 30 європейських країн заблокували російські пропагандистські канали і такі ж заходи зробило керівництво Twitter.

– консенсусний механізм ухвалення рішень як хронічна складова проблем Європейського Союзу. Принцип загальної згоди сповільняє прийняття важливих рішень Європейського Союзу, зокрема і у сфері зовнішньої політики. Складність рішень загальної згоди трактується як розбіжність у поглядах країн-членів Євросоюзу, через внутрішньополітичну ситуацію, геополітичну орієнтацію та зовнішні впливи. У такому випадку найбільша проблема залишається «фактор Угорщини», згаданий вище. Зі стратегічної точки зору, якщо б дотриматися цього принципу консенсусу в разі подальшого розширення Європейського Союзу, то це створило б значні виклики та загрози його спільній політиці та єдності.

Президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн, 14 вересня 2022 року виступила в Європейському Парламенті з промовою «Про стан Союзу». В цій промові вона наголосила на пріоритетності зміну системи голосування в Європейському Союзі та її пріоритетність. Також вона зазначила, що потрібно внести відповідні корективи до основних документів Євросоюзу, які є базові, особливо до Лісабонського договору. Але можна зазначити, що ці теми порушувалися й попередні лідери Європейського Союзу. Слід зауважити, що ця реформа надасть перспективне майбутнє розширення Євросоюзу.

– проблеми стратегічного позиціонування Європейського Союзу на російському напрямі. На тлі агресії російської федерації проти України на території Євросоюзу послідовно утворюється нова та рішучіша політика Брюсселя до Москви. Складові частини цієї політики є резолюції, заяви та рішення керівних структур управління Європейського Союзу. Резолюція Європейського Парламенту від 23 листопада 2022 року, містила найбільш повну та розширену позицію Євросоюзу щодо Росії. В ній визнано, що Росія є державою-спонсором тероризму.

Водночас у листопаді 2022 року в рамках лідерів Європейського Союзу почав діяти процес розробки концептуальних засад довготривалої політики європейського об'єднання щодо російської федерації. На рівні міністрів закордонних справ країн Євросоюзу Ж.Боррель почав дискутувати про те, щоб переглянути п'ять основних принципів у відносинах з Росією, узгоджених ще в 2016 році.

За попередніми даними, проектний документ вбачає такі дії: підтримка України, ізоляція Росії на міжнародному рівні, санкції та притягнення до відповідальності представників російської федерації за злочини, які вони скоїли в Україні, підтримка сусідів Європейського Союзу з огляду на політику розширення та зміцнення непохитності Євросоюзу. Але зрозуміло, що при складних внутрішніх проблемах Європейського Союзу та механізмів прийняття рішень, які не реформовані, процес подальшої стратегічної позиції в напрямку Росії під сумнівом чи буде простим і швидким.

Ще на початку 2022 року на порядку денному Європейського Союзу питання членства України в ЄС не стояло, попри всі офіційні зусилля Києва. Але, вже 23 червня 2022 року Україна такою здійснила прорив у відносинах з Євросоюзом. Поштовхом стала широкомасштабна агресія росії і переглянулось багато аспектів відносин між Україною та Європейським Союзом. Результат – створення можливості для успішної заявки на членство в Євросоюзі.

Статус кандидата є визнанням того, що присутня готовність країни вести переговори щодо членства в Європейському Союзі. Це, свого роду, позиціонування країни-кандидата у системі відносин Євросоюзу з решта держав світу та становить чітку та зрозумілу програму інституційних та законодавчих реформ країни.

Щодо перспективи членства в Європейському Союзі, то це є довгостроковою, але водночас реалістичною метою, яка пропонує передбачуване уявлення про майбутнє та має важливий об'єднуючий потенціал, який можна використати для проведення реформ. Щось подібне було використанням Україною Угоди про асоціацію з Євросоюзом, але відмова ЄС від підписання дало поштовх до Євромайдану та Революції Гідності у 2013 році. Проте Угода про асоціацію не мала такого зрозумілого результату, як членство в Європейському Союзі. Таким чином, статус кандидата надає повноту реформам, а також є чітким критерієм оцінювання прогресивності цих реформ для всіх зацікавлених сторін, особливо бізнес, інвестори, громадянське суспільство тощо.

Прогнозована картина майбутнього є дуже важливою з морально-психологічної точки зору для України, яка зараз перебуває у широкомасштабній війні з росією та несе великі втрати. Проте важливі й політичні та економічні перспективи, пов'язані з членством в Європейський Союз. Це особливо актуально для відбудови та відновлення України. Дискусії з цього приводу виникли доволі швидко, зразу після початку вторгнення та усвідомлення руйнувань і їх масштабів. Перспектива вступу до Євросоюзу дає змогу встановити більш чітку структуру відновлення, яка має відповідати

стандартам Європи і забезпечувати економічної та соціальної ковергенції України з Європейським Союзом відповідно до політики вирівнювання, тобто згуртованості.

До середини 2022 року Україні для повного відновлення необхідно було від \$3,502 млрд до \$7,503 млрд, це оцінка різних джерел і вона буде збільшуватися поступово, беручи до уваги, наприклад, дедалі більше руйнування енергетичної інфраструктури. Такий рівень фінансування не можна порівняти із сумою, яку Україна раніше отримувала від міжнародних донорів, і перевищує суму, яку вона зараз отримує від Євросоюзу. Зрозуміло, що такі масштабні фінансові ресурси потрібно використовувати ефективно не лише для задоволення потреб у відбудові, а й для зв'язку з країнами Європейського Союзу, забезпечуючи тим самим модернізацію та вдвлу інтеграцію країни.

Переважно доступність до додаткового капіталу Європейського Союзу вважається важливою перевагою кандидатури. Справді, так званий Інструмент допомоги перед вступом (ІРА) надається країнам-кандидатам, спрямований на надання їм фінансової та технічної підтримки. У 2014-2020 роках бюджет ІРА становив 12,8 млрд євро, тоді як у 2021-2027 роках в рамках цього проекту очікується 14,2 млрд євро. для фінансування процесу вступу до Євросоюзу і цей бюджет ІРА також буде важливим для України. Проте для неї потреби у цьому фінансуванні досить вищі від загального бюджету ІРА, і завдання, які стоять перед Україною, досить амбіційні.

Ще одна перевага кандидатури до Європейського Союзу є підвищення інвестиційної привабливості країни, переважно прямих іноземних інвестицій (ПІІ). У Польщі, наприклад, кількість залучених ПІІ на душу населення і головним чином через перспективу членства в Євросоюзі. Зріст тривав і в подальшому і цей показник у 2021 році для Польщі становив ще більшу суму. В той самий час обсяг залучення прямих іноземних інвестицій на душу населення в Україні також зріс, але обсяг залучених ПІІ недостатні для забезпечення швидкого розвитку економіки країни.

Слід зазначити, що Угода про асоціацію, хоч і сприяла тіснішій співпраці з Європейським Союзом та швидкому зростанню експорту, та не стала причиною до вибухового зростання інвестування. За показами опитувань, це відбувається через проблеми з верховенством права, корупцією та захистом прав власності, які розглядаються бізнесом як основні перешкоди для розвитку України. Відповідно до опитувань Американської торговельної палати, яка є в Україні, представлене у вересні 2021 року, «93% представників бізнес-угруповання зазначили, що впровадження змістовної та ефективної реформи суду, справедливого правосуддя, верховенства права та усунення корупції є пріоритетним для України».

Процеси кандидатства та відповідні процеси підготовки до членства створюють новий імпульс для подолання системних проблем, пов'язаних із забезпеченням верховенства права, і тим самим змінюють тенденцію залучення прямих іноземних інвестицій. Скажімо, поштовхом до реформи стали рекомендації, викладені в позиції Єврокомісії відповідно надання Україні статусу кандидата. Ці рекомендації приділяють особливу увагу реформі Конституційного Суду та продовженню судової реформи, посиленню інституцій, відповідальних за боротьбу з корупцією, а також посиленню боротьби з відмиванням грошей.

Окрім потенційних надходжень прямих іноземних інвестицій, статус країни-кандидата також визначає напрямок розвитку країни для поглиблення економічної інтеграції з Європейським Союзом і надалі. Це означає, що для бізнесу є необхідним розвиватися з цією інтегрованою перспективою. Через блокаду українських морських портів Євросоюз став головним торговельним партнером України. Але, навіть після повного зняття блокувань частка Європейського Союзу у зовнішній торгівлі України, скоріше за все, залишиться вищою, ніж у період до війни.

Кандидатура до членства в ЄС може мати ще один важливий аспект для розвитку країни – кадровий аспект (робоча сила) і мінімізація відтоку «мізків», що на даний момент відбувається в Україні. Широкомасштабне вторгнення

росії спричинило міграцію українців за кордон, переважна більшість – це країни Європейського Союзу. Так як війна триває, працездатні українські люди помалу знаходять роботу та заповнюють дефіцит праці Євросоюзу. А діти ходять до школи чи коледжу.

Дуже ймовірно, що певна кількість цих людей, які мігрували зможуть інтегруватись в Європейському Союзі ще до того, як ситуація з безпекою в Україні нормалізується. З цієї причини статус кандидата та майбутнє вільне пересування людей може стати запорукою того, що українці захочуть повернутися на рідну землю. А підлітки, які навчалися в Євросоюзі та отримали певну освіту, захочуть шукати роботу на Україні і не будуть думати залишатися, так як Україна також буде вважатися частиною Європейського Союзу.

Ще одним, але не мало важливим плюсом статусу кандидата є збільшення участі Європейського Союзу в адаптаційному процесі України до практик і норм Європи. Важливим проектом у процесі європейської інтеграції України стала Угода про асоціацію, але мінусом було те, що реакція партнерів на ухвалені нормативні акти, визнані такими, що відповідають стандартам Євросоюзу, є повільною. І ця реакція призвела до значних обмежень у галузевій інтеграції, а також спричинила високий рівень невизначеності щодо фактичного рівня гармонії законодавства. Перемовини про вступ повинні покращити взаємодію між сторонами, особливо в тому, що Європейський Союз реально оцінював прогрес України. Це також посприяє виконанню домовленостей, передбачених Угодою про асоціацію.

Основне завдання, пов'язане з кандидатурою це зберегти цей статус на невизначений термін. Це може статися тому, що зміни відбуваються повільно, або навіть тому, що досягнутий прогрес знищено, або тому, що Європейський Союз не готовий рухатися вперед, або через поєднання цих двох факторів. Тоді країна-кандидат потрапляє в таку собі «пастку», так якби статус ніби існує, але членство в ближчому часі не настає.

Повільні темпи внутрішнього прогресу та ризику знищення проведених на сучасному етапі реформ можуть бути подужані новизною рішень про набуття статусу кандидата. Стати членом Європейського Союзу все ще не здається недоступною метою, оскільки це явно потребує часу та зусиль. Крім того, триває війна з росією, що дозволяє нам чіткіше зосередитися на наших післявоєнних цілях. Підтримка членства України в Євросоюзі залишається високою, а це, в свою чергу, дозволило б заінтересованим сторонам просунути процес європейської інтеграції на кілька років.

Досягти консенсусу від офіційних осіб Брюсселя ще складніше. Багато країн-членів Європейського Союзу стоять на стороні України, особливо на шляху до членства. Але не зовсім всі. І нинішня система прийняття рішень щодо розширення може перешкоджати цьому процесу. Після отримання статусу кандидата наступним кроком є переговори про вступ, які охоплюють понад 30 розділів європейського законодавства.

Варто розуміти те, що хочь цей перебіг і має назву переговорів, насправді він головним чином спрямований на узгодженість законів та інституційних систем країни-кандидата з практикою і нормами Європейського Союзу. У результаті країна-кандидат має мало можливостей для формування чіткої переговорної позиції, оскільки неможливо вибрати, які закони будуть гармонізовані, а які ні.

Проте країни-кандидати все ж таки мають певну свободу. Це стосується, наприклад, перехідних періодів, які передбачають перехід законодавства до або після отримання статусу держави-кандидата.

В той же час переговори, особливо початкова фаза, є одними із головних викликів на етапі процесу вступу. Початковий і зверхальний процес переговорів залежить від політичних настроїв нинішніх членів Європейського Союзу. Щоб відкрити або закрити переговори відповідно до кожного з 35 розділів законодавства Євросоюзу мають прийматися консенсусом. У результаті, якщо відсутня політична воля хоча б однієї з країн, можливо, що

роками переговори можуть не починатися, як у випадку з Північною Македонією.

Деякі міжнародні експерти наголошують, що для деяких країн-членів Європейського Союзу присвоєння Україні статусу кандидата є здобутком на перспективу, а не початкова важка праця. Крім того, незалежно від ситуації в Україні, процес розширення Євросоюзу зупинився, оскільки в Європейському Союзі відсутній процес прийняття рішень у разі збільшення кількості держав-членів. А відсутність успіхів у переговорах деякі переваги кандидатів стають менш очевидними. Водночас суспільство теж повинно підтримати членство в Євросоюзі, порядок реформ та інвестиційну привабливість країни.

Зазначимо, що переговори про вступ вказують, що країна-кандидат повинна гармонізувати свої закони та практику з європейськими правилами. Але сам статус кандидата не дає країні доступність до європейського ринку. Насправді, поки переговори за всіма розділами не будуть завершені та не прийнято рішення про вступ країни-кандидата, то певні інтереси, пов'язані з погодженням законодавства та інституцій, буде втрачена. Бо закон діє в межах спільного ринку, тоді як окрема маленька країна має переваги, які не завжди переважають витрати. Насправді країна залишається з дотриманням норм, які вона не створює.

Попри все, Україна має шанс уникнути цієї ситуації за допомогою Угоди про асоціацію та секторальними угодами. Вони загалом, в тому числі вільна торгівля з Європейським Союзом, дозволяють Україні посилювати економічну інтеграцію водночас з підготовкою та проведення переговорів. Угода про асоціацію пов'язана не тільки зі скасуванням більшої половини ввізних мит та глибокої реформи, але і з можливістю інтеграції в спільний ринок Євросоюзу. Це такі галузі як: безпечність пром- та продтоварів, митні процедури, поштові, фінансові та телекомунікаційні послуги, енергетика, транспорт, державні закупівлі та визнання кваліфікації.

У жовтні 2022 року Україна приєдналася до спільної транспортної системи з Європейським Союзом згідно з положеннями Угоди про асоціацію.

До цього Україна швидко приєдналася до мережі системних операторів передачі електроенергії. Продовжується підготовка до підписання Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислової продукції, а також до прийняття участі України в єдиному цифровому ринку Євросоюзу.

Ці процеси, з одного боку, допомагають уникнути «статусної пастки», а з іншого – забезпечують поступову інтеграцію українських та європейських бізнесів, що є розглядом як засобу подолання опору відповідно розширення серед держав-членів Європейського Союзу та забезпечення довгострокової підтримки приєднання України до Євросоюзу.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено теоретичне узагальнення та комплексне дослідження основних інституцій Європейського Союзу, їх створення та функції, співпраця з Україною. Узагальнено основні положення проведеного дослідження, зокрема:

1. Європейський Союз є економічним і політичним союзом країн-членів. Ці країни створили спільні інституції, яким делеговано частину їхніх суверенних повноважень, що дозволяє демократично приймати рішення з певних питань, що являють собою спільний інтерес на європейському рівні. Євросоюз створив спільну валюту, спільний динамічний ринок, де люди, товари, послуги та капітал вільно переміщуються.

2. Відповідно до стандартів європейського права, перебудова вітчизняного адміністративного законодавства повина мати в своєму складі виконувальність основних принципів організації та діяльності інститутів Європейського Союзу. Це умова забезпечення управління державою на базі європейських демократичних правових засад. Необхідність умов реального залучення громадян до рішення проблематики державних і громадських справ, є притаманною ознакою функціонування європейських органів урядування. При таких обставинах нові наукові дослідження в певному напрямку треба скерувати на встановлення умов формування узгодженої, ефективної системи національних адміністративних правових норм. Це все загалом повинно забезпечити баланс інтересів громадян і держави та спрямувати діяльність публічної адміністрації на реалізацію потреб громадянського суспільства.

3. Європейський Союз, як об'єднання інтеграцій, має такі властивості: Євросоюз відокремлений та відносно ізольований від решти світу; інституційний механізм ЄС включає наднаціональні та міжурядові інституції, співвідношення їх повноважень визначається завданнями конкретного етапу

інтеграції; Європейський Союз спирається на наднаціональне право, як основу для формування регіональної правової системи, яка відмінна від національного та міжнародного права; Євросоюз характеризується чітким визначенням інтеграційних цілей і завдань і, відповідно, певною послідовністю етапів конвергенції соціально-економічних і політико-правових систем країн-членів.

4. Сучасний етап державно-правового розвитку держав-членів Європейського Союзу характеризується: збереженням статусу суверенної держави в конституційно-правовому значенні та міжнародноправовому управлінні; самостійним здійсненням важливих суверенних прав в галузі внутрішньої та зовнішньої політики; наявністю явища «суверенітету» Євросоюзу, який передбачає право здійснювати надані йому повноваження; поєднання спільно розробленої наднаціональної політики та відносно автономної національної політики; взаємодія національних, наднаціональних та місцевих владних структур у прийнятті рішень багатьох важливих питань; пряма участь громадян Європейського Союзу у виборах до Європейського парламенту.

5. До формування єдиного правового простору привів успішний розвиток інтеграції. Він є середовищем, на якому базується регіональна правова система Європейського Союзу і яка формує її ядро. Під правовою системою Євросоюзу розуміють, як сукупність правових явищ, що сформувалися в результаті євроінтеграційного процесу та завдяки їх взаємодії забезпечують регулювання суспільних відносин усередині Європейського Союзу. Правова система Євросоюзу має відносну автономію як щодо національної правової системи, так і щодо міжнародного права. У процесі правової інтеграції в Європейському Союзі склалася унікальна система джерел права, яка поєднує неоднорідні джерела, що притаманні міжнародному та національному праву, що є підтвердженням досягнення компромісу між наднаціональними і міжурядовими методами правового регулювання. Право Євросоюзу характеризується відносною повнотою переліку джерел і їх ієрархічністю. Внаслідок чого воно є добре систематизованим, організованим та внутрішньо

узгодженим. Водночас право Європейського Союзу постійно розвивається під впливом інтеграції, що зрештою призводить до розширення сфери його дії.

6. Рівень співпраці між Європейським Союзом та Україною залишається високим. Євросоюз продовжує не визнавати незаконну анексію Криму російською федерацією, засуджує агресивні дії країни проти України та зберігає режим санкцій проти росії. За останні шість років прогресивні відносини між Європейським Союзом та Україною були найважливіші за всі роки незалежності. Угода про асоціацію є такою собі віссю, навколо якої розвиваються відносини між Україною та Євросоюзом. Це форма приведення національного законодавства до європейського права. Таким чином окремі норми права Європейського Союзу будуть інкорпоровані в українське право. Угода охоплює багато сфер і безпосередньо впливає на життя людей. Успіх проведених змін і перетворень залежить насамперед від власних зусиль України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асоціація як новий формат відносин України з Європейським Союзом: політичний, правовий, економічний та інформаційний аспекти: моногр. / В. В. Копійка, М. С. Дорошенко, О. Ю. Кондратенко та ін.; за заг. ред. В. В. Копійки та М. С. Дорошенка. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. – 388 с.
2. Бережна К. В. Принципи організації та функціонування інститутів влади в Європейському Союзі та Україні: порівняльно-правовий аналіз / К. В. Бережна. – Запоріжжя: ЗНУ, 2017. – 405 с.
3. Волик В.С. Основні компетенції Європейської Комісії / В.С. Волик // Теорія та практика державного управління. – 2017. – Вип. 1(56). – С. 168–172.
4. Європейська інтеграція: навч. посіб. / за ред. М. І. Макаренка, Л. І. Хомутенко; [М. І. Макаренко, Л. І. Хомутенко, І. І. Д'яконова та ін.]. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 344 с.
5. Європейський Союз: навч. посіб. / [А. О. Бояр (кер. авт. кол.), Н. П. Карпчук, Н. І. Романюк та ін.] ; за ред. А. О. Бояра, С. В. Федонюка. Київ: ФОП Маслаков, 2020. 600 с.
6. Європейський Союз: Історія створення й розвитку. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/9752/1/Davidenko.pdf>.
7. Європейська економічна інтеграція: навчальний посібник / С.М.Кваша, О.М. Файчук, О.В. Файчук. – К.: НУБіП України, 2019. – 282 с.
8. Захарова О. В. Організаційно-правові засади діяльності органів влади Європейського Союзу: методичні матеріали / О. В. Захарова, О. Л. Соколенко, К. В. Бережна, А. П. Василішина. – Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2015. – 38 с.
9. Інформація про європейський союз. URL: <http://www.library.te.ua/proekti/european-center/info-es>.
10. Інституції Європейського Союзу. URL: http://wikiwand.com/uk/Інституції_Європейського_Союзу.

11. Інститути Європейського Союзу. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bbbeceb7-ab91-40f1-a776-abb937a258f5/content>.
12. Історія і етапи створення Євросоюзу. URL: http://ni.biz.ua/12/12_20/12_204774_istoriya-i-etapi-sozdaniya-evrosoyuza.html.
13. Інституції Європейського Союзу. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29762/Тези%20Король.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
14. Кваша О. С., Синякова А. В. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 23. Ч. 1. С. 112-117.
15. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. – 212 с.
16. Копійка В.В. Європейський Союз на сучасному етапі: структурні зміни та стратегія розвитку / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко, М.А. Миронова. – К.: Знання, 2019. – 94 с.
17. Корнієнко В. О., Денисюк С. Г. Формування європейської ідентичності: аргументи для України. Політологічний вісник. Вип. 80. Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка, 2018. С. 20-35.
18. Корнієнко В.О. Україна в Європі і світі. Електронний навчальний посібник. URL: <https://multimedia.posibnyky.vntu.edu.ua/mm/Ukraine-EU/txt/04.html>.
19. Кухарська Н.О. Україна в сучасних інтеграційних процесах: Навчальний посібник. – Одеса: «Атлант VOI COIU», 2015. – 186 с.
20. Лук'яненко Д.Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності: [навч. посіб.] / Д. Г. Лук'яненко; Київський національний економічний ун-т. - К.: КНЕУ, 2019. - 204 с.

21. Матюшенко І. Ю. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навчальний посібник / І. Ю. Матюшенко, С. В. Беренда, В. В. Резніков. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 504 с.
22. М. Кузьо, Р. Хорольський, Д. Черніков. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: зміст та імплементація. URL: <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/1.pdf>.
23. Мазур В.І. Вплив розширення ЄС на євроінтеграційні процеси / В. І. Мазур, С. М. Бондар // Міжнародний науковий журнал. – 2016. – № 6(3). – С. 108-111.
24. Майданик О. О. Співпраця України та ЄС: сучасний стан і перспективи. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b458bc5e-6815-4b65-aca2-d43594a07b50/content>.
25. Машталір Х., Леськів С. Інтеграція України до Європейського Союзу як основа для розбудови громадянського суспільства. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 6. С. 163-166.
26. Менеджмент європейської економічної інтеграції: [підр.] / С.М.Писаренко, Н.В. Горін, Л.А. Українець та ін.; за ред. С.М.Писаренко. – К.: Знання, 2020. – 373 с.
27. О. О. Кучерук. Основні органи Європейського Союзу та їх функції. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20275/4669.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.
28. Основні інституції ЄС та їх роль у формуванні єдиної фінансової політики. URL: https://pidru4niki.com/19390825/finansi/osnovni_institutsiyi_rol_formuvanni_yedino_yi_finansovoyi_politiki.
29. Пістракевич О.В. Інституційна система Європейського Союзу: становлення та розвиток в умовах розширення: автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / Пістракевич Олена Володимирівна; Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2015. – 19 с.

30. Право Європейського Союзу: підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 9-те, змінене та допов. Харків: Право, 2019. 442 с.

31. Право Європейського Союзу / С.Дахно. – К.: ООО «Центр навчальної літератури», 2017. – 416 с.

32. Прокопенко Л.Л., Ракша О.В. Розвиток інституційної основи співробітництва України та ЄС / Л.Л. Прокопенко, О.В. Ракша // Аспекти публічного управління. – 2018. – Т. 6, № 3. – С. 56–62.

33. Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1103>.

34. Прокопенко Л. Л. Інституційна система ЄС: навч. посіб. / Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, Н. М. Рудік. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2021. – 226 с.

35. Рагуліна К. А. Угода про асоціацію як правова основа адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. Вип. 1, т. 1. С. 50 – 54.

36. Співробітництво країни з Європейським Союзом. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-8136.html>.

37. Співробітництво України з Європейським Союзом. URL: https://pidru4niki.com/10561127/politologiya/spivrobotnitstvo_ukrayini_yevropeyski_m_soyuzom.

38. Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2018 році: стат. збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2019. 74 с.

39. Становлення та розвиток співробітництва між Україною та ЄС. URL: http://ftplec.nlu.edu.ua/Лекційні%20матеріали/Кафедра%20права%20Європейського%20Союзу/Співробітництво%20України%20з%20Європейським%20Союзом/Лекція_1.pdf.

40. Створення Європейського Союзу. URL: https://pidru4niki.com/1376102548490/pravo/stvorenniya_yevropeyskogo_soyuzu.
41. Степаненко Н. О., Степаненко В. О. Інтеграція України до Європейського Союзу: переваги та недоліки. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 61. С. 62-67.
42. Ткач Б.А. Інституціональні форми політичної відповідальності в Європейському Союзі / Б.А. Ткач // Молодий вчений. – 2017. – № 6 (46). – С. 50–54.
43. Тодощук А. В., Батюк І. І., Шеремета А. І. Україна в інтеграційних процесах: ризики та переваги. Молодий вчений. 2017. № 5(45). С. 753-757.
44. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншого. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
45. Україна в європейському науково-освітньому та інноваційному просторі: концепція адаптації та інтеграції в умовах Угоди про асоціацію з Європейським Союзом: навч.-наук. видання / С. В. Іванов, В. І. Ляшенко, І. Ю. Підоричева та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2019. 312 с.
46. Українське співробітництво з Європейським Союзом. URL: http://shatsk-sch1-bibl.volyn.sch.in.ua/chitachevi/yak_nas_znajti/vzayemovidnosini_ukraini_z_yes/.
47. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf.
48. Фалалєєва Л.Г. Європейський Парламент: правовий статус та роль у забезпеченні прав громадян Європейського Союзу / Л.Г. Фалалєєва // Правова держава. – 2018. – Вип. 29. – С. 313–323.
49. Формування принципу верховенства права Європейського Союзу. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16044/1/9.pdf>.
50. Щолокова Г.В. Методичні вказівки щодо вивчення дисципліни «Міжнародна політика» («Європейські політико-правові інституції») для здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 052 «Політологія»

[Електронний ресурс] / Г.В. Щолокова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – 13 с.

51. European Integration: Historical Trajectories, Geopolitical Contexts / Arnason J. P. (editor). Edinburgh University Press, 2019. 304 p.

52. European economic integration: Tutorial / S.M. Kvasha, O.M. Faichuk, O.V. Faichuk. – К.: NULES of Ukraine, 2019. – 270 p.